

ANKASAM bülten

30 Nisan 2023
SAYI: 2023/17

Macron'un Pekin Ziyareti: Fransa AUKUS'un Rövanşını mı Alıyor?

34

Bulgaristan Seçimleri:
Nasıl Bir
Gelecek?

36

Karadağ Cumhurbaşkanlığı
Seçimleri: Dukanovic'in
Düşüşü

İÇİNDEKİLER

ANKASAM ANALİZ

- 03** Petrol Üretimini Azaltılması Kararı ve Olası Etkileri
Dr. Emrah KAYA
- 06** Küresel Rekabetin Gölgesinde Sırbistan-Kosova Normalleşmesi ve AB'nin Rolü
Veli Can AKKAŞ
- 08** İskoç Siyasetinde Yusuf Dönemi
Ahmet İlhan KAPLAN
- 11** Küresel Terörizm Endeksi'nde Afganistan ve Pakistan'ın Durumu
Şeyma KIZILAY
- 14** New South Wales ve Aston Seçimleri: İşçi Partisi'nin Zaferi
Elcan TOKMAK
- 16** Rusya'nın Afgan Sorunu'nda İnisiyatifi Koruma Çabaları
Dr. Doğan BAŞARAN
- 19** Pedro Sánchez'in Pekin Ziyareti
Yiğit KIRDÜK
- 21** Avrupa'da Artan Kuraklığın Ekonomi Politikası
Gamze BAL
- 24** Bosna Hersek ve AB Yakınlaşmasına ABD'nin Yaklaşımı
Veli Can AKKAŞ
- 26** Brexit Kapsamında Birleşik Krallık-AB Silah Ticareti
Hatice Nur SARI
- 29** Hindistan-Kazakistan İlişkilerinde Çok Boyutlu İşbirliği
Şeyma KIZILAY
- 32** Brexit'in İngiliz Ekonomisine Etkisi ve Gelecek Dönemde Birleşik Krallık Dış Politikası
Mahmut Melih BOSTANCI
- 34** Bulgaristan Seçimleri: Nasıl Bir Gelecek?
Han KARAYEL
- 36** Karadağ Cumhurbaşkanlığı Seçimleri: Dukanovic'in Düşüşü
Ahmet İlhan KAPLAN
- 38** Macron'un Pekin Ziyareti: Fransa AUKUS'un Rövanşını mı Alıyor?
Dr. Doğan BAŞARAN

BASINDA ANKASAM

- 40** Medya

DERGİLER

- 41** Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi Bölgesel Araştırmalar Dergisi

Çankaya Mahallesi, Cemal Nadir Sokak, No: 9, 06880,
Çankaya - Ankara/Türkiye
Tel: +90 312 474 00 46 | Faks: +90 312 474 00 45 E-posta:
info@ankasam.org

Tasarım-Dizgi: Esra Karadağ

Bu yayının tüm hakları Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'ne (ANKASAM) aittir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek yapılacak makul alıntılar dışında ANKASAM'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Bu çalışmada yer alan görüş ve değerlendirmeler yazarına ait olup, kurumsal olarak ANKASAM'ın resmi görüşünü yansıtmaz.

ANKASAM ANALİZ

Petrol Üretimini Azaltılması Kararı ve Olası Etkileri

24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı, sadece iki ülke arasındaki ilişkileri etkilemekle kalmamış; küresel sistemi ve ekonomik düzeni de derinden sarsan enerji krizini beraberinde getirmiştir. Krizin dünya gündemini işgal etmesinin ve ülkelerin politikalarını et-

kilemesinin ana nedenlerinden biri, Avrupa'nın Rusya'ya bağımlı olma durumudur. Bu süreçte taraflar arasında sürekli olarak restler çekilmekle birlikte Batı Dünyası, Rusya'yı zayıflatmak ve enerji kozunu etkisiz hale getirmek için çeşitli yaptırımlar uygulamıştır.

Dr. Emrah KAYA
ANKASAM
Orta Asya Uzmanı

Batı'nın bu süreçte aldığı en önemli kararlardan biri Rus petrol ürünlerine yönelik tavan fiyat uygulanması olmuştur. Nitekim Rus petrolerine varil başına 60 dolarlık bir tavan fiyat sınırlaması getirilmiştir.[1] Batı, attığı bu adımla Rus enerjisinin değerini dünya piyasalarının altında tutarak Rus ekonomisinin çökmesini ve Moskova'nın savaşı sürdüremez hale gelmesini amaçlamıştır.

Kremlin yönetimi ise Batı'nın attığı adıma karşılık diğer devletlerle olan ilişkilerini enerji de dahil olmak üzere çok boyutlu bir şekilde geliştirme politikası izlemeye başlamıştır. Bu amaçla Hindistan'a ucuz petrol satmaya başlayan Rusya, Pakistan'a doğalgaz satışı gerçekleştirmek istemektedir. Ayrıca Orta Asya devletlerine gaz birliği teklifinde bulunmuş ve Körfez ülkeleriyle olan ilişkilerini derinleştirmiştir.

Mevzubahis politika ve bu bağlamda atılan adımlar, Batı'nın Rusya'yı zayıflatma stratejisinin etkisini kırmıştır. Özellikle de Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) ve OPEC+, 5 Ekim 2022 tarihinde petrol üretimini 2 milyon varil/günlük azaltma kararı alması, Rusya'ya nefes aldirmiştir.[2] Zira azalan petrol üretimi, enerji krizinin yoğunluk kazandığı bir süreçte enerji piyasalarında fiyatların artmasına yol açmış, Rusya'nın eli güçlenmiş ve Batı daha pahalıya enerji temin etmek durumunda kalmıştır.

2 milyon varillik kesintinin Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) üretiminden yapılacağı düşünülmekteydi. Bu durum, Batı'yı zora sokarken; Körfez Ülkeleri ile Batı Dünyası'nın arasındaki münasebetleri de sarsmıştır.[3] Ancak 2 Nisan 2023 tarihinde gerçekleştirilen OPEC ve OPEC+ bünyesindeki toplantı kapsamında Batı'nın tepkisine rağmen yeniden petrol üretimini azaltma kararı alınmıştır.[4]

OPEC ve OPEC+ devletlerinden Suudi Arabistan 500.000, Irak 211.000, BAE 144.000, Kuveyt 128.000, Kazakistan 78.000, Cezayir 48.000 ve Umman 40.000 varil/günlük azaltacağını açıklamıştır. Böylelikle devletler, "ihtiyati tedbir" bağlamında gönüllü bir şekilde petrol üretiminde günde yaklaşık 1,5 milyon varil kesinti yapılmasını kararlaştırmıştır. Rusya da 500.000 varillik bir kesintiyi 2023 yılının sonuna kadar uzatma kararı almıştır. 2023 yılının Mayıs ayında hayata geçecek olan kesintiler, 2022 yılının Ekim ayındaki azaltma kararına ek olarak alınmıştır.[5] Yani toplamda 3,16 milyon varil petrol üretilmeyecektir.

Üretimin azaltılması kararı, çeşitli açılardan dünya siyasetini, küresel ekonomiyi ve Ukrayna Savaşı'nı etkileyecektir. Öncelikle dünya piyasalarını olumsuz etkileyeceği aşikardır. Çünkü azalan petrol üretimi, enerji fiyatlarının yükselmesi manasına gelecektir. Özellikle de Batılı ülkelerin ve şirketlerin önemli bir baskı altına gireceği söylenebilir. Batı Dünyası'nın aşmaya çalıştığı enerji krizi hem Avrupa'daki ülkelere hem de ABD'ye önemli ekonomik yük getirecektir. Zira ABD'de çeşitli bankaların battığı ve Batı merkezli ekonomik sistemin sarsıldığı bir dönemde alınan karar, maliyetleri arttıracak ve endişeleri derinleştirecektir. Bahse konu durum, Batı'nın enerji krizini aşma ve gelecek kışa hazırlanma planlarını zorlayacaktır. Bu noktada göz ardı edilmemesi gereken devletlerden biri de Çin'dir. Zira Pekin yönetimi, daha pahalıya petrol ithal etmek zorunda kalabilir ya da Rusya'nın ucuz kaynaklarına yönelebilir.

Diğer yandan Batı'nın Rusya'ya uyguladığı yaptırımların etkisi zayıflayacaktır. Çünkü Rusya, ucuza sattığı petrolü daha pahalıya satma imkânı kazanacaktır. Bu durum, Rusya'nın enerji konusundaki önemini tekrardan ortaya koyacaktır. Rusya'nın Batı yaptırımlarının etkisini kırabilmek için tavan fiyattan daha ucuza petrol sattığı bilinmektedir. Alınan kesinti kararıyla artacak olan petrol fiyatları sayesinde Rusya, Ukrayna Savaşı'nı sürdürmeye devam edecek ve Batı'nın ekonomik baskı altında olduğu bir süreçte daha özgüvenli hareket edebilecektir.

Sonuç olarak petrol üretimini azaltma kararı alan devletlerin kendi ulusal çıkarlarını dikkate alarak hareket ettikleri aşikardır. Bu anlamda mevzubahis aktörlerin Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ve Batı-Rusya rekabetinin kendilerini ilgilendirmediğini düşünerek politika düşündükleri öne sürülebilir. Bu bağlamda petrol üreten ve enerji ihraç eden ülkelerin artan enerji fiyatlarından faydalanarak ekonomik kazanımlarını arttırmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Ancak söz konusu durum, Batı üzerindeki baskıyı ve ekonomik maliyeti arttıracak ve Rusya'nın nefes almasını kolaylaştıracaktır. Bu nedenle de Suudi Arabistan, Irak ve BAE gibi devletler üzerindeki Batı baskısını arttıracaktır. ABD ise söz konusu kararı Ukrayna Savaşı'nda Rusya'ya destek olarak okuyacaktır. Zira hatırlanacağı üzere, 2022 yılının Ekim ayında ABD'den benzer eleştiriler yükselmiştir.

[1] "EU Sanctions Against Russia Following the Invasion of Ukraine", European Commission, https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine_en, (Erişim Tarihi: 04.04.2023).

[2] Salma El Wardany- vd, "OPEC+ Rebuked by US After Cutting Output to Keep Prices High", Bloomberg, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-10-05/opec-panel-recommends-2-million-barrel-cut-to-output-limits>, (Erişim Tarihi: 04.04.2023).

[3] Emrah Kaya, "Rusya ve Körfez Ülkelerinin Enerji Dansı: ABD'nin Tepkileri", ANKASAM, https://www.ankasam.org/rusya-ve-korfez-ulkelerinin-enerji-dansi-abdnin-tepkileri/#_edn1, (Erişim Tarihi: 04.04.2023).

[4] "Kazakhstan to Cut Oil Production Following Latest OPEC Agreement", The Astana Times, <https://astanatimes.com/2023/04/kazakhstan-to-cut-oil-production-following-latest-opec-agreement/>, (Erişim Tarihi: 04.04.2023).

[5] "OPEC+ Oil Alliance Announces Surprise Production Cuts from May", Al Jazeera, <https://www.aljazeera.com/news/2023/4/2/opec-oil-alliance-announces-surprise-production-cuts-from-may>, (Erişim Tarihi: 04.04.2023).

ANKASAM ANALİZ

Küresel Rekabetin Gölgesinde Sırbistan-Kosova Normalleşmesi ve AB'nin Rolü

Avrupa Birliği (AB), bir süredir Kosova-Sırbistan ilişkilerinin normalleşmesine yönelik çeşitli adımlar atmaktadır. Son zamanlarda söz konusu hamlelerin hız kazandığı görülmektedir. Bu durumda Rusya'nın resmi olarak birbirini tanımayan iki aktör arasında çıkabilecek bir gerginlikten kendine manevra alanı bularak faydalanmasının önüne geçilmesi arzusu etkili olmaktadır.

Nitekim Avrupalı ülkeler, güvenlik endişeleri sebebiyle bölgede barış ve istikrarın sağlanması adına adımlar atmaktadır. Bu noktada bölgedeki etkisi artan AB'nin son sözü söyleme niyetinde olduğu açıktır. Ancak bölgesel gelişmeler, küresel

sistemdeki dengelerin tek aktör etrafında şekillenmediğini ve dinamik olduğunu göstermektedir.

Balkanlar gerek jeopolitik gerekse diplomatik açıdan küresel bir öneme sahiptir. Tarihin kririk dönemlerinde, özellikle de küresel sistem evrilirken bölge, bir mücadele alanı olarak öne çıkmıştır. Her ne kadar AB, bölgeyi kontrol altında tutmak istese de bunu rahat bir şekilde gerçekleştirmesini engelleyecek çeşitli faktörler vardır.

AB'nin yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri (ABD) de bölgedeki etkisini son zamanlarda arttırmıştır. Bilhassa küresel sistemin evrildiği ve yeni güçlerin

Veli Can AKKAŞ

konusulduğu günümüz dünyasında, güç mücadelesi tartışmalarıyla birlikte ABD'nin Balkanlar'a yönelik açıklamaları da dikkat çekmektedir.

Sırlar ile Ruslar arasındaki tarihsel mirasın oldukça güçlü olduğunu bilen ABD, son zamanlarda Sırbistan-Kosova görüşmelerinin seyrinin Batı lehine işlemesi ve söz konusu tarihsel mirası zayıflatarak Sırların sempatisini kazanmak için çeşitli açıklamalarda bulunmuştur. Bu bağlamda ABD'nin Sırbistan Büyükelçisi Christopher Hill, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) geçmişte Sırbistan'ı bombalamasını diplomatik bir başarısızlık olduğunu söylemiş ve bu hadisenin unutulmaması gerektiğini vurgulamıştır.[1]

Günümüzde birçok bölgede yeni dinamikler ortaya çıkmaktadır. Gerek bölgesel gerekse de küresel anlamda yükselen aktörler söz konusudur. Eski baskın aktörlerin kolayca hüküm süremediği ve yeni düzenin belirgin olmadığı bu geçiş döneminde, Balkanlar da bir diplomatik yarış alanı haline gelmektedir. Özellikle de Kosova ve Sırbistan arasındaki sorun, uluslararası kamuoyunu meşgul etmektedir.

Sırbistan, kurulduğu günden itibaren Kosova'yı tanımamakta ve kendisinin bir parçası olarak görmektedir. Balkan devletlerinin demografileri oldukça heterojen olduğu için azınlıkların herhangi bir talebinin olmasını istemeyen bazı devletler de Kosova'yı tanımamaktadır. Ancak AB'nin iki aktör arasındaki gerilimi çözme çabasıyla birlikte Kosova'nın tanınırılık sorununun da AB aracılığıyla çözüleceğine ilişkin bir yaklaşım söz konusudur. Zira Kosova Başbakanı Albin Kurti, Batı'dan gelecek baskının artması sayesinde ülkesinin Belgrad yönetimi tarafından tanınabileceğini ifade etmiştir.[2]

AB'nin önerisiyle Kosova ile Sırbistan arasında görüşmeler başlamıştır. AB'nin bu konuda taraflara çeşitli teşvikleri ve ekonomik baskıları söz konusudur. İki aktörün Ohri'deki görüşmesinde özellikle de Sırbistan Cumhurbaşkanı Aleksandar Vucic'in isteğiyle herhangi bir anlaşma imzalanmamıştır. Ancak Vucic'in bu tavrı, görüşmelerin son bulacağı anlamına gelmemektedir. Çünkü iki lider, 4 Nisan 2023 tarihinde Brüksel'de görüşmelere devam etmiştir.[3]

AB'nin bu girişimi, bölgede barışın sağlanması amacıyla atılan tek adım değildir. Rusya-Ukrayna Savaşıyla birlikte Moskova yönetimine karşı cephe alan Avrupalı devletler, Sırbistan'ı da bu furyanın içine dahil etmek istemektedir.

Bölgedeki demografik durum, herhangi bir karışıklıkta birçok devleti etkilediği için barışın tesisi konusunda da çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Bu bağlamda atılan adımların da en temelde Sırlar ile Ruslar arasındaki ilişkiyi zayıflatarak Sırbistan'ın Avrupa'nın

bir parçası olmasını sağlamak ve aşırı sağın etkisini kırmak gayesiyle hayata geçirildiği söylenebilir.

Bununla birlikte Avrupalılaştırma girişimlerinin yanı sıra bölgesel bütünleşme için de bazı hamleler yapılmaktadır. Kuzey Makedonya ile Sırbistan arasındaki insan hareketliliğinin ve ticari akışın kolaylaştırılması ve hızlandırılması ile elektronik geçiş ücreti toplama sisteminin entegre edilmesi konusunda imzalanan Mutabakat Zaptı bunun göstergesidir.[4]

Diğer taraftan Rusya'nın son zamanlardaki hamleleri, bölgede büyük bir güvenlik endişesi yaratmaktadır. Bu nedenle söz konusu girişimlerin Rusların bölgedeki etkisini kırmayı hedeflediğini ifade etmek mümkündür. Arnavut Ulusal Konseyi Başkanı Ragmi Mustafa'nın Amerikan Büyükelçisi Christopher Hill'in görevinin Sırbistan'ı Rus etkisinden ayırmak olduğunu belirtmesi de bunu kanıtlar niteliktedir.[5]

ABD, AB ve bölgede devletlerinin girişimleri, Kosova ile Sırbistan arasındaki ilişkilerin normalleşmesine yönelik umutları güçlendirmektedir. Özellikle de Sırbistan üzerindeki ekonomik baskı, Belgrad'ın Rusya'ya karşı tutumunu netleştirmesi adına mühim görünmektedir. Bu konuda Vucic, her ne kadar denge politikası izlemeye çalışsa da ülkedeki sağcı muhalefet, ilişkilerin normalleşmesine yönelik plana karşı birçok protesto düzenlemiştir.[6]

Söz konusu baskılar, Sırbistan'ın AB entegrasyonunu hızlandırarak ülkeyi AB için önemli bir aktör haline getirmeye çalışsa da Sırların tamamının kendilerini AB'nin parçası olarak gördüğünü söylemek mümkün değildir. Zira Araştırma, Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik Merkezi (CRTA) tarafından yapılan bir ankette katılımcıların üçte biri, AB hakkında olumsuz görüşe sahip olduğunu belirtmiştir.[7] Dolayısıyla Sırların bu tutumu, siyasette de kendine yer bulmaktadır. Nitekim Sırbistan muhalefetinden 28 temsilci, Kosova'ya ilişkin planı kabul ettiği için Vucic'e karşı suç duyurusunda bulunmuştur. [8]

Buradan hareketle, tarihsel süreçte Sırp milliyetçiliğinin birçok dönemde öne çıktığı söylenebilir. Bu durumun Vucic'i de etkilediği ifade edilebilir. Zira Vucic, tüm baskılara rağmen muhalefete sırtını dönmemiş ve Rusya'ya yaptırım uygulamama kararının doğru olduğunu düşündüğünü dile getirmiştir.[9]

Özetle Balkanların demografik yapısı, milliyetçiliğin olumsuz etkilerinin oldukça fazla hissedilmesine sebep olmaktadır. Bu da küresel sistemdeki birçok aktöre bölge politikasında hareket alanı sağlamaktadır. Barışı sağlama faaliyetleri de bu kapsamda şekillenmektedir.

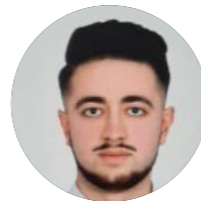
ANKASAM ANALİZ

İskoç Siyasetinde Yusuf Dönemi

Birleşik Krallık'ın bir parçası olan İskoçya'da Başbakan Nicola Sturgeon'un sürpriz istifasının ardından İskoç Ulusal Partisi'nin (SNP) yeni liderinin ve yeni Başbakan'ın kim olacağına dair tartışmalar alevlenmiştir. 2014 yılında Başbakanlık görevini İskoçya'nın bağımsızlık referandumunda çoğunluğun hayır demesi üzerine istifa eden Alex Salmond'dan alan Sturgeon, ülke siyasetinde uzun zamandır etkili olan bir isimdir. Ancak Sturgeon, tartışmalı cinsiyet yasası sonrasında görevinden istifa etme kararı

almıştır. Bu kararını Twitter'dan duyuran Sturgeon, yaptığı açıklamada "Çoğu kişi tarafından zamanın gelmediği düşünülse de kalbim ve aklım bana zamanın geldiğini söylüyor. Ben bu cesareti göstereceğim" demiş ve görevinden ayrıldığını duyurmuştur.[1]

Bu kararın ardından ülke siyasetinde gündem çok hızlı bir şekilde değişmiş ve gözler kimlerin aday olacağına çevrilmiştir. Partinin Genel Başkanlığı ve Başbakanlık pozisyonu için ortaya üç aday çıkmıştır.

**Ahmet İlhan
KAPLAN**

Bunlar; Kate Forbes, Ash Regan ve Hamza Yusuf olmuştur. Adaylar arasında en fazla dikkat çeken isim ise Müslüman ve göçmen kimliğiyle tanınan Yusuf olmuştur.

Adaylardan muhafazakar görüşleriyle bilinen Forbes, kabinede Ekonomi Bakanlığı görevini üstlenerek ülkenin içinden geçtiği zor zamanlarda önemli görevler yapmıştır. Covid-19 salgını, Rusya-Ukrayna Savaşı, artan enerji fiyatları ve hayat pahalılığı gibi son zamanların en zorlayıcı konularıyla ülkenin meşgul olduğu bir dönemde Ekonomi Bakanı olması sebebiyle sık sık gündeme gelmiştir. Parti Genel Başkanı ve Başbakan Sturgeon'la sosyal konularda fikir ayrılığının olduğunu açıkça belirtmekten çekinmeyen Forbes, partinin ortaya koyduğu yeni cinsiyet reformuna karşı olduğunu da dile getirmiştir.[2]

Meclisteki reformla ilgili oylamaya çeşitli sebeplerle katılmadığını söyleyen Forbes, SNP'den 15 milletvekiliyle birlikte açık mektup yazarak bu yasa tasarisına karşı olduğunu duyurmuştur. Aynı zamanda Forbes, 2014 senesinde eşcinsel evliliklerin önünü açan yasaya da aleyhte oy kullanmıştır. Kürtaja da karşı olduğunu ifade eden Forbes, bu fikirlerinin mensubu olduğu Bağımsız İskoç Kilisesi'nden geldiğini ve bu prensipleri savunacağını vurgulamıştır. Forbes, ülke gündeminde geniş yer kaplayan bağımsızlık fikrinin ise orta vadeli bir hedef olduğunu ve ülkenin güncel sorunlarla mücadele etmenin daha büyük önem taşıdığını düşünmektedir.[3]

Regan ise 2018 senesinden 2022 yılındaki istifasına kadar Güvenlik Bakanı olarak çalışmıştır. "Özgürlük için Kadınlar" hareketinin içerisinde yer alan Regan, tıpkı Forbes gibi tartışmalı yasa tasarisına açık mektup yazan 15 milletvekilinden biridir. Güçlü bir bağımsızlık destekçisi olarak tanınan Regan, bu noktada Birleşik Krallık Hükümeti'yle daha fazla müzakereler yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Regan, Sturgeon'un 16 yaşına erişmiş bireylerin herhangi bir tıbbi belge olmadan kendilerinin cinsel kimliklerini belirlemelerinin önünü açan yasa sonrası istifa etmek durumunda kalmıştır.

Son aday ise oyların %52,1'ini alarak hem parti Genel Başkanı hem de yeni Başbakan olan Yusuf'tur. En yakın rakibi Forbes'un %47,9 oy aldığı yarışta kazanan Yusuf, daha önce kabinede Adalet Bakanı ve Ulaştırma Bakanı olarak görev yapmıştır. Pakistanlı bir baba ve Kenyalı bir annenin evladı olarak hayata gelen Yusuf, son olarak ülkede Sağlık Bakanı olarak görev yapmıştır. Ailesinin 1960 yılında İskoçya'ya geldiği bilinmekte olup; üniversite eğitimi sırasında Müslüman Öğrenciler Birliği Başkanı olarak görev yapmıştır. Geçmişte Sturgeon'un yardımcısı olan Yusuf, bu yarışta da Sturgeon tarafından desteklenmiştir.

Yusuf'un sahip olduğu kimliğin de etkisiyle İskoç siyasetinde yeni bir rüzgar estireceği açıktır. Sosyal konularda Müslüman olmasına rağmen Sturgeon'la aynı fikirleri paylaştığını ifade etmiştir. Bu kapsamda Yusuf, "İslam benim dinim ama devlet işlerinde onu esas almam." diyerek seküler bir Müslüman portresi çizmiştir.[4]

İskoçya'da iktidar partisinin seçilen yeni lideri, öne meclis tarafından onaylanacak. Daha sonra ise bu isim, sembolik bir şekilde kralın onayına sunulacaktır. Böylelikle Hint asıllı bir Başbakana sahip olan Birleşik Krallık, göçmen kökenli Müslüman bir İskoç Başbakan'a da tanıklık edecektir.[5] İskoç demokrasisindeki bu durum, toplumun kozmopolit yapısını da ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte SNP'nin ana amacı bağımsızlıktır. Birleşik Krallık'ın Brexit ile Avrupa Birliği'nden (AB) ayrılması sonucunda alevlenen bu fikir, Yusuf'un gündemindeki ana başlıklardan olacaktır. Bilindiği üzere İskoçya, Brexit oylamasında İngiltere'nin aksine AB'de kalma yönünde oy kullanmıştır.

Neticede Yusuf dönemiyle birlikte İskoçya'da Sturgeon'un temel perspektifi sürdürülecektir. Bu anlamda SNP'nin doğasına da uygun bir biçimde bağımsızlıkçı talepler varlığını koruyacaktır. Dolayısıyla Yusuf döneminde de İskoç siyasetindeki sürekliliği yansıtan gelişmeler devam edecektir.

[1] Glenn Campbell, "Nicola Sturgeon Says Time is Right to Resign as Scotland's First Minister", BBC, <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-64647907>, (Erişim Tarihi: 15.02.2023)

[2] Jennifer Scott, "The SNP Leadership Race's Contenders to Replace Nicola Sturgeon: Kate Forbes, Ash Regan and Humza Yousaf", SKY, <https://news.sky.com/story/snp-leadership-contest-who-will-replace-nicola-sturgeon-as-next-party-leader-and-scotlands-first-minister-12815798>, (Erişim Tarihi: 13.03.2023)

[3] Dominic Penna, "Who Could Replace Nicola Sturgeon and Where They Stand on Key Issues", Telegraph, <https://www.telegraph.co.uk/politics/2023/03/27/who-replace-nicola-sturgeon-snp-leader-candidates-kate-forbes-ash-regan-hamza-yousaf/>, (Erişim Tarihi: 27.03.2023)

[4] Yunus Emre Erdölen, "İskoçya'nın ilk Müslüman başbakanı Hamza Yusuf: Bağımsızlık Yakın, Elhamdülillah", Serbestiyet, <https://serbestiyet.com/gunun-yazilari/iskocyanin-ilk-musliman-basbakani-hamza-yusuf-bagimsizlik-yakin-elhamdulillah-123169/>, (Erişim Tarihi: 27.03.2023)

[5] David Torrance, "How is a First Minister of Scotland Appointed?", Commons Library, <https://commonslibrary.parliament.uk/how-is-a-first-minister-of-scotland-appointed/>, (Erişim Tarihi: 27.03.2023)

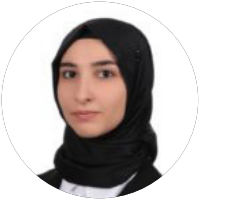
ANKASAM ANALİZ

Küresel Terörizm Endeksi'nde Afganistan ve Pakistan'ın Durumu

Terörizmin ulaştığı küresel boyut, ülkelerin çeşitli şiddet eylemlerinden ve radikal hareketlerden ciddi anlamda etkilenmesini beraberinde getirmektedir. Özellikle de etnik-mezhepsel ayrışmaların tetiklendiği, silahlı ayrılıkçı grupların yoğun faaliyet gösterdiği coğrafyalar, daha fazla göze çarpmakta ve tehdit üreten alanlar olarak görülmektedir. Bu noktada terörizm

konusunda temel şiddet eğiliminin geldiği noktanın takip edilebilmesi adına Küresel Terörizm Endeksi'nin yıllık raporları önem arz etmektedir.

Sidney merkezli Ekonomi ve Barış Enstitüsü tarafından çeşitli veriler kullanılarak hazırlanan Küresel Terörizm Endeksi 2023 Raporu, 14 Mart 2023 tarihinde yayımlanmıştır. Teröre bağlı

Şeyma KIZILAY

ölümler, yaralanmalar, şiddet olayları ve saldırıların yer aldığı raporda ülkelerin sıralamasına da yer verilmektedir. 2022 yılında dünyadaki en ölümcül grupların bulunduğu coğrafya olarak Güney Asya'nın öne çıktığı görülmektedir.

Afganistan ve Pakistan, terörizmden en çok etkilenen ve en ölümcül gruplar olan Devlet'ül Irak ve Şam'ın (DEAŞ) sözde Horasan Emirliği (ISKP) ve Belucistan Kurtuluş Ordusu'nun faaliyet gösterdiği bölge olması hasebiyle dikkat çekmektedir. Nitekim Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Afganistan'dan çekilmesinden itibaren bahse konu olan bölgede şiddet eğiliminin, radikal grupların hareketliliğinin ve terör faaliyetlerinin arttığı bilinmektedir. Meydana gelen güç boşluğu, çeşitli yapıları daha geniş alanda faaliyet göstermek ve etkinliklerini arttırma noktasında cesaretlendirmiştir. Rapor verileri incelendiğinde de bu durumun doğrulandığı anlaşılmaktadır.

2007-2022 yılları arasında yaklaşık 66.000 terör olayının meydana geldiğini tespit eden raporda; 2022 senesindeki terör kaynaklı ölümlerin %9 azalarak 6.701'e düştüğü belirtilmektedir. Bu ölümlerin zirve dönemi ise %38'lik oranla 2015 yılıdır.[1] Afganistan ve Pakistan ise terörizmden en çok etkilenen 10 ülke arasındadır. Afganistan zirvede yer alırken; Pakistan ise altıncı sırada bulunmaktadır. Afganistan, saldırı ve ölümlerin sırasıyla %75 ve %58 oranında düşmesine rağmen peş peşe dördüncü kez terörizmden en çok etkilenen ülke olmuştur.[2]

Pakistan'da ise terörizm oranında önemli miktarda artış yaşanmıştır. 2022 yılında gerçekleşen en ölümcül saldırılar listesinde Pakistan ilk sırada bulunmaktadır. 2 Şubat 2022 tarihinde Belucistan Kurtuluş Ordusu tarafından düzenlenen saldırılarda 195 kişi hayatını kaybetmiştir. Aynı listenin sekizinci saldırısı da ISKP'nin Pahtunhva bölgesinde gerçekleştirdiği intihar saldırısıdır.[3]

Ayrıca ülkede, 2022 yılında bir önceki seneye göre %120 oranındaki artışla tahminen 643 terör bağlantılı ölüm meydana gelmiştir. Belucistan Kurtuluş Ordusu'nun hareketliliğinde yaşanan artış, bu örgütün dünyanın en hızlı büyüyen grubu olarak nitelendirilmesine neden olmaktadır. Zira Belucistan Kurtuluş Ordusu'nun saldırılarında 2022 yılında 9 kat artış yaşandığı tespit edilmiştir. Örgüt, toplam 233 kişinin ölümüne neden olmuştur.[4]

Raporda yer alan bir ifade de saldırıların büyük ölçüde Ortadoğu ve Afganistan'daki çatışma yoğunluğunun düşmesi nedeniyle %28 azalarak 3.955'e gerilemesidir. Aynı şekilde Afganistan'da terör kaynaklı ölümlerin de %58 azaldığına yer verilmektedir.[5] Ancak bölgede hala çatışma ve saldırıların yaşandığı bilinmektedir.

Nitekim ISKP'nin saldırıları Afganistan'ın en ölümcül saldırılarda ilk on ülke arasına girmesine yol açacak boyuta gelişmiştir. ISKP düzenlediği 141 saldırıda 498 ölüme sebebiyet vermiş ve ISKP, 2022 yılının en ölümcül 3. örgütü olmuştur.

Örgüt, ülkede azınlıklar, entik gruplar, büyükelçilikler ve Afganistan'ın Dışişleri Bakanlığı da dahil birçok hedefe kritik saldırılar düzenlemiştir. Son olarak 9 Mart 2023 tarihinde örgüt, Taliban'ın Belh Valisi Mohammad Dawood Muzamil'e yönelik saldırıda bulunmuştur. Saldırıyla birlikte, Taliban'ın ülke yönetime gelmesinden itibaren saldırıya uğrayarak hayatını kaybeden en üst düzey yetkilisi Muzamil olmuştur. Taliban'ın üst düzey isimlerine yönelik stratejisi ise DEAŞ'ın diplomatik misyonlardan sonra yeni bir hedef kitlesi olarak bireysel saldırılara öncelik verdiğini ortaya koymaktadır.

Bölgenin bir diğer ölümcül örgütü de 90 saldırıda 137 ölüme neden olan terör örgütü TTP'dir. Bu oran, TTP'yi en ölümcül örgütler listesinde 8. sırada konumlandırmıştır. Halihazırda TTP, Pakistan'ın en büyük güvenlik sorunu haline gelmiş vaziyettedir. Rakamlara da yansıdığı üzere, ülkedeki saldırılarını arttırması bir yandan ulusal güvenlik açısından tehdit üretirken; diğer taraftan da Taliban-Pakistan ilişkiler-

ini olumsuz etkilemektedir. Zira taraflar arasındaki gerginliklerin temel sebeplerinden birini TTP teşkil etmektedir. Kısa vadede Pakistan Hükümeti ile TTP arasında bir müzakere sürecinden de söz edilememektedir. Dolayısıyla şiddet eğiliminin devam edeceği ve bunun da Pakistan'ın Taliban'la münasebetlerine yansıtacağı öngörüsünde bulunulabilir.

Bununla birlikte Belucistan bölgesinin istikrarsızlığına etki eden Beluç grupların hareketliliğinin de artarak devam edeceği görülmektedir. Bu iki unsurun Pakistan güvenlik mekanizması açısından ve dış ilişkiler üzerindeki olumsuz yansımaları bakımından belirleyici olmaya devam edeceği söylenebilir.

ISKP'nin faaliyetleri ve saldırı yöntemlerinde yaşanan değişimler ise her iki ülkenin de ISKP terör örgütüyle mücadelesinin devam edeceğine işaret etmektedir. Örgüt; etnik mezhepsel ayrışmaları derinleştirmek, Taliban'la diyalog kuran ülkelerin diplomatik temsilciliklerini hedef almak ve Taliban'ın ülkedeki varlığına zarar vermek adına Taliban temsilcilerine saldırılar düzenlemek suretiyle etkinliğini gözler önüne sermektedir.

Sonuç itibarıyla Afganistan ve Pakistan merkezli gelişmelerin küresel endeks verilerinde meydana getirdiği değişimin ciddi boyutta olduğu görülmektedir. Bu durum, söz konusu coğrafyadaki güvenlik ortamını kırılganlaştırmaktadır. Ayrıca uluslararası alanda bölgeye yönelik bakış açısında olumsuz etkilenmesine yol açabilir. Ancak mevzubahis örgütlerin etkinliklerinin artması, bölgesel işbirliği mekanizmalarının geliştirilmesini de tetikleyebilir. Zaten buna dönük girişimler vardır. Dolayısıyla bölgesel güvenliğin tesisi noktasında mevcut ortaklıkların güçlendirilmesi ya da yeni mekanizmalar için harekete geçilmesi konusunda bazı adımlar atılabilir.

[1] "Global Terrosim Index-2023", Reliefweb, <https://reliefweb.int/report/world/global-terrorism-index-2023>, (Erişim Tarihi: 21.03.2023).

[2] "Afghanistan Most Impacted by Terrorism: Global Terrorism Index", Times of India, <https://timesofindia.indiatimes.com/world/south-asia/afghanistan-most-impacted-by-terrorism-global-terrorism-index-report/articleshow/98650136.cms>, (Erişim Tarihi: 21.03.2023).

[3] "Global Terrosim...", a.g.r., s. 10.

[4] "Global Terrosim...", a.g.r., s. 4.

[5] Aynı yer.

ANKASAM ANALİZ

New South Wales ve Aston Seçimleri: İşçi Partisi'nin Zaferi

Pasifik bölgesinde ekonomik ve politik olarak blok temelli mücadeleler hız kesmeden devam ederken 1 Nisan 2023 tarihinde Avustralya'nın Aston seçim bölgesi tarihi bir ana şahitlik etmiştir. Bölge daha öncesinde Liberal Parti'nin liderliğini yaptığı Liberal – Milli İttifak tarafından yönetilmekteydi. Buna karşılık son seçimlerde Anthony Albanese liderliğindeki İşçi Partisi (Australian Labor Party) adayı Mary Doyle, seçimi %53.58'lik bir oy oranı ile (47.408 bin oy) rakibi Roshen Campelli'yi yenilgiye uğratmıştır.[1]

Seçimin Avustralya İşçi Partisi adayı tarafından kazanılmasının yanında sonucu bu kadar

önemli kılan neden ise 100 yılı aşkın süredir genel seçimler dışında muhalefet partisinden bir bölge almayı başaran ilk hükümet Avustralya İşçi Partisi hükümeti olmuştur. Avustralya tarihine geçen bu seçim, aynı zamanda Albanese hükümetinin Tasmania Eyaleti dışında bütün Avustralya'da iktidar olması anlamına gelmektedir.

Aston erken seçiminin yaklaşık bir hafta öncesinde, 25 Mart 2023 tarihinde, ise New South Wales'de (NSW) seçimler gerçekleşmiş ve İşçi Partisi adayı Chris Minns, 12 yıllık ittifak yönetiminin akabinde NSW'nin yeni başkanı seçilmiştir.[2]

Elcan TOKMAK

Art arda gelen yenilgiler Liberal Parti'nin içine düştüğü durumu gözler önüne sererken Liberal Parti'nin nasıl bu duruma düştüğü konusunda ise çeşitli fikirler ortaya atılmıştır. Örneğin Mail Online tarafından hazırlanan bir makalede NSW seçimlerinin neden Liberal Parti'nin yenilgisiyle sonuçlandığına yönelik sebeplere yer verilmiştir.

Listenin başında artan yaşam maliyetleri ve bazı vergiler yer alırken Minns'in seçim vaadi olarak verdiği devlete ait olacak "Energy Security Cooperation" isimli bir şirketin kurulması ve devlet mülkleri ile kamu teşebbüslerinin özelleştirilmesine dur deneceği de nedenler arasında yerini almıştır.[3] Bunun yanında Minns, Çin'e satılma ihtimali bulunan "Sydney Water" ve "Hunter Water" isimli şirketlerin devlete ait kalması için NSW anayasasını değiştirme sözü de vermiştir.

Belirtmek gerekir ki seçim öncesinde İşçi Partisi, sağlık ve altyapı alanlarında da birçok vaade bulunmuştur. Rouse Hill'de 300 yataklı yeni bir hastane yapmak, Aerotropolis bölgesinde yeni bir hastane inşa ederek ve Canterbury ile Fairfield hastanelerini iyileştirerek Batı Sidney'e 600'den fazla yeni hastane yatağı sağlamak bu vaatler arasında yerini almıştır. Altyapı projeleri için ise yaklaşık 1.3 milyar dolar değerinde yatırım sözü vermiştir.[4]

Her ne kadar İşçi Partisi'nin vaatleri, seçimi kazanmasını sağlamış gibi görünse de bu önermeyi kabul etmeyen uzmanlar da bulunmaktadır. Örneğin kimi uzmanlar, aslında halkın İşçi Partisi'ne Liberal – Milli İttifak'a bir tepki olarak yetki verdiğini savunmaktadır. Bu durum da halkın radikalizm ile istikrarsızlığa duyduğu nefret nedeniyle yavaş yavaş İşçi Partisi'ne yaklaşmaya başladığına işaret etmiştir.[5]

Bunlara ek olarak dış politikada yaşanan gelişmelerin de Albanese hükümetinin bu başarıyı kazanmasında etkili olduğu düşünülebilir. Gerek Çin ile ilişkilerin normalleşme işaretleri göstermesi ve bu durumun ticaret potansiyeli açısından önemli bir gelişme olması gerekse askeri anlamda iki devletin 2019 yılında askıya alınan savunma görüşmelerine devam etme kararı alması, dış politikadaki önemli gelişmeler arasında yer almaktadır. Avustralya halkının istikrara duyduğu istek ve ekonomik endişeler gibi nedenler göz önüne alındığında bu gelişmelerin de İşçi Partisi için birer artı olması muhtemeldir.

Diğer taraftan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile ittifak ilişkisinin Avustralya için bölgede bir destek anlamına geldiği de aşikardır. Özellikle AUKUS kapsamında Avustralya'nın nükleer denizaltılara sahip olacak olmasının ABD'nin ve Batı'nın önemini halk nezdinde arttırdığı ve bu nedenle de ABD ile iyi bir ittifak ilişkisinin Avustralya halkına güven verdiği düşünülebilir.

Neticede Avustralya İşçi Partisi, 25 Mart 2023 tarihinde New South Wales seçimlerinde ve 1 Nisan 2023 tarihinde ise Aston seçim bölgesinde gerçekleşen erken seçimlerde Liberal – Milli ittifakı karşı büyük bir zafer kazanmış ve Avustralya tarihine geçmiştir. İşçi Partisi'nin bu sonucu nasıl elde ettiğine dair birçok görüş bulunsun da hem seçim vaatlerinin hem de Avustralya halkının istikrarsızlık ve radikalizm konusundaki endişelerinin seçim sonucunda önemli etkiye sahip olduğu düşünülebilir. Dış politikada Albanese hükümetinin izlemiş olduğu denge politikasının da iç siyasete etki etme olasılığı ve özellikle ticari ve ekonomik gelişmelerin seçime etkide bulunma ihtimali göz ardı edilmemelidir.

[1] ASTO VIC, Australian Electoral Commission, tallyroom.aec.gov.au/HouseDivisionPage-28791-197.htm, (Erişim Tarihi: 02.04.2023).

[2] Sarah Liversidge, Telling map shows how the Labor Party now runs the entire Australian mainland – as the three key reasons why NSW voters abandoned Dominic Perrottet are revealed, Mail Online, www.dailymail.co.uk/news/article-11901461/NSW-election-2023-Map-shows-Labor-Party-runs-entire-Australian-mainland.html, (Erişim Tarihi: 26.03.2023).

[3] Aynı yer.

[4] Sarah Liversidge, "Telling map...", a.g.m.

[5] "Is Australia's Liberal Party in Terminal Decline?", The Diplomat, thediplomat.com/2023/03/is-australias-liberal-party-in-terminal-decline/, (Erişim Tarihi: 01.04.2023).

ANKASAM ANALİZ

Rusya'nın Afgan Sorunu'nda İnisiyatifi Koruma Çabaları

20 yıllık işgalinin ardından 31 Ağustos 2021 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve müttefikleri, Afganistan'dan çekilmiş ve 15 Ağustos 2021 tarihinde Kabil'i kontrol altına alan Taliban, Penşir Vadisi'nde de kontrolü sağladığı 2022 yılının Eylül ayından itibaren ülkenin geneline egemen olmuştur. İkinci Taliban döneminin başlamasının üzerinden 1,5 yıldan fazla geçmiş olmasına rağmen Taliban yönetimi, hiçbir dev-

let tarafından resmen tanınmamıştır. Afgan Sorunu'nun barındırdığı risklerden doğrudan etkilenme ihtimali bulunan bölge devletleri ise Taliban yönetimiyle de facto işbirlikleri geliştirme yoluna gitmiş ve Afganistan'ı çeşitli projelere dahil etmeye dönük adımlar atmıştır.

Bu anlamda söz konusu ülkeler, Afganistan'da radikalleşme ve terörün yükselmesinin

Dr. Doğan BAŞARAN
ANKASAM
AF-PAK Uzmanı

barındırdığı risklerin kendilerine sirayet edebileceklerinden endişe duymaktadır. Zira radikalleşme ve terörün Vahan Koridoru üzerinden Orta Asya'yı ve Orta Asya devletleri üzerinden de Rusya Müslümanlarını etkileme kapasitesi vardır. Nitekim bölge devletleri tarafından terör örgütü olarak faaliyet gösteren çok sayıda radikal grubun terör örgütü Devlet'ül Irak ve Şam'ın (DEAŞ) sözde Horasan Emirliği'ne (ISKP) bağlılık bildirdiği bilinmektedir. Bu da bölgenin Afgan Sorunu karşısında kolektif bir tavır geliştirmeye yönelmesine yol açmaktadır. Bu anlamda Rusya'nın ise Afgan Sorunu'nda inisiyatifi kendi kontrollerinde tutmak istediğini ifade etmek mümkündür.

Hatırlanacağı üzere Taliban'ın Kabil'e girdiği günlerde pek çok devlet Afganistan Büyükelçiliklerini kapatırken; Rusya, Kabil'deki diplomatik misyonunu açık tutacağını duyuran ilk devlet olmuştur. Nitekim Kremlin yönetimi, Taliban'ın Kabil'e girmesinden önce de Taliban'ı Moskova'da ağırlamıştır. Bu da ikinci Taliban döneminde Rusya'nın Afganistan'daki nüfuzunun artacağını ilk işareti olmuştur.

Nitekim Rusya, bir yandan 2021 yılındaki Moskova Formatı Toplantısı'nda Taliban'ı bölge devletleriyle aynı masaya oturtmuş; diğer taraftan da 18-21 Ekim 2021 tarihleri arasında düzenlenen 18. Valday Düşünce Kuruluşu Forumu'nda Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Taliban'ın Rusya tarafından terör örgütü olarak tanınan örgütler listesinden çıkarılabileceğini belirtmiştir.[1]

Mevzubahis ortama rağmen 2022 yılındaki Moskova Formatı Toplantısı'na Taliban'ın davet edilmediği görülmüştür. Bunun nedeni ise bahsi geçen dönemde Rusya'nın tutumunu şekillendiren iki temel nedenden bahsedilebilir. Bunlardan ilki, tanınma sorununu aşamayan Taliban'ın mevzubahis dönemde ABD ve müttefikleriyle temas kurmasıdır. Bu anlamda Kremlin, Taliban'a mesaj verme ihtiyacı hissetmiştir, denilebilir. İkinci olarak da Rusya, bölge devletleri tarafından yürütülen konferans diplomasisinde yapılan kapsayıcı hükümet kuruluması yönündeki çağrılarını Taliban tarafından dikkate alınmamasından duyduğu rahatsızlığı göstermek istemiştir.

2022 yılının Eylül ayında ISKP'nin Rusya'nın Kabil Büyükelçiliği'ne saldırması ve DEAŞ'ın diplomatik misyonları hedef alan saldırılarını arttırması ise Rusya'nın Afganistan'daki diplomatik varlığını azaltmasına neden olmuştur. Fakat 2023 yılının Nisan ayı itibarıyla Moskova yönetimi, yeniden Taliban'la olan diplomatik temaslarını yoğunlaştırmıştır.

Bahse konu olan durumun yansıması olarak Rusya'nın Afganistan Özel Temsilcisi Zamir Kabulov, 4 Nisan 2023 tarihinde Rusya'nın Mezar-ı Şerif Başkonsolosluğu'nun aktive edildiğini duyurmuştur.[2] Elbette bu durum, taraflar arasındaki diplomatik ilişkilerin geliştiği şeklinde yorumlanabilir.

Hatırlanacağı üzere Rusya, yakın geçmişte Afganistan'ın Moskova Büyükelçiliği'ni de Taliban tarafından atanan bir diplomata devretmiştir. Bu yüzden de Moskova-Taliban hattında 2021 yılının Ağustos ayındaki atmosfere döndüğü ifade edilebilir. Buna ek olarak Kabulov'un çağrısıyla; yani Rusya'nın öncülüğünde 13 Nisan 2023 tarihinde Özbekistan'da Afganistan konulu bir konferans düzenlenmiş ve bu toplantıya bölge devletlerinin katılım sağladığı görülmüştür.[3]

Öte yandan Kabulov'un belirttiği üzere Rusya tarafından organize edilen; fakat Özbekistan'da düzenlenen zirve, Rusya'nın yakın geçmişte önerdiği "Orta Asya'sız Afganistan"[4] formatının hayata geçirilemeyeceğini göstermektedir. Hatırlanacağı gibi 12 Şubat 2023 tarihinde Kabulov, Afgan Sorunu'na ilişkin Rusya, Çin, İran, Hindistan ve Pakistan'ın katılacağı bir format önermiştir. Dolayısıyla 13 Nisan 2023 tarihli zirve, Orta Asya ülkelerinin sürecin dışına itilmesinin mümkün olmayacağını Moskova tarafından kabullenildiği anlamına gelmektedir.

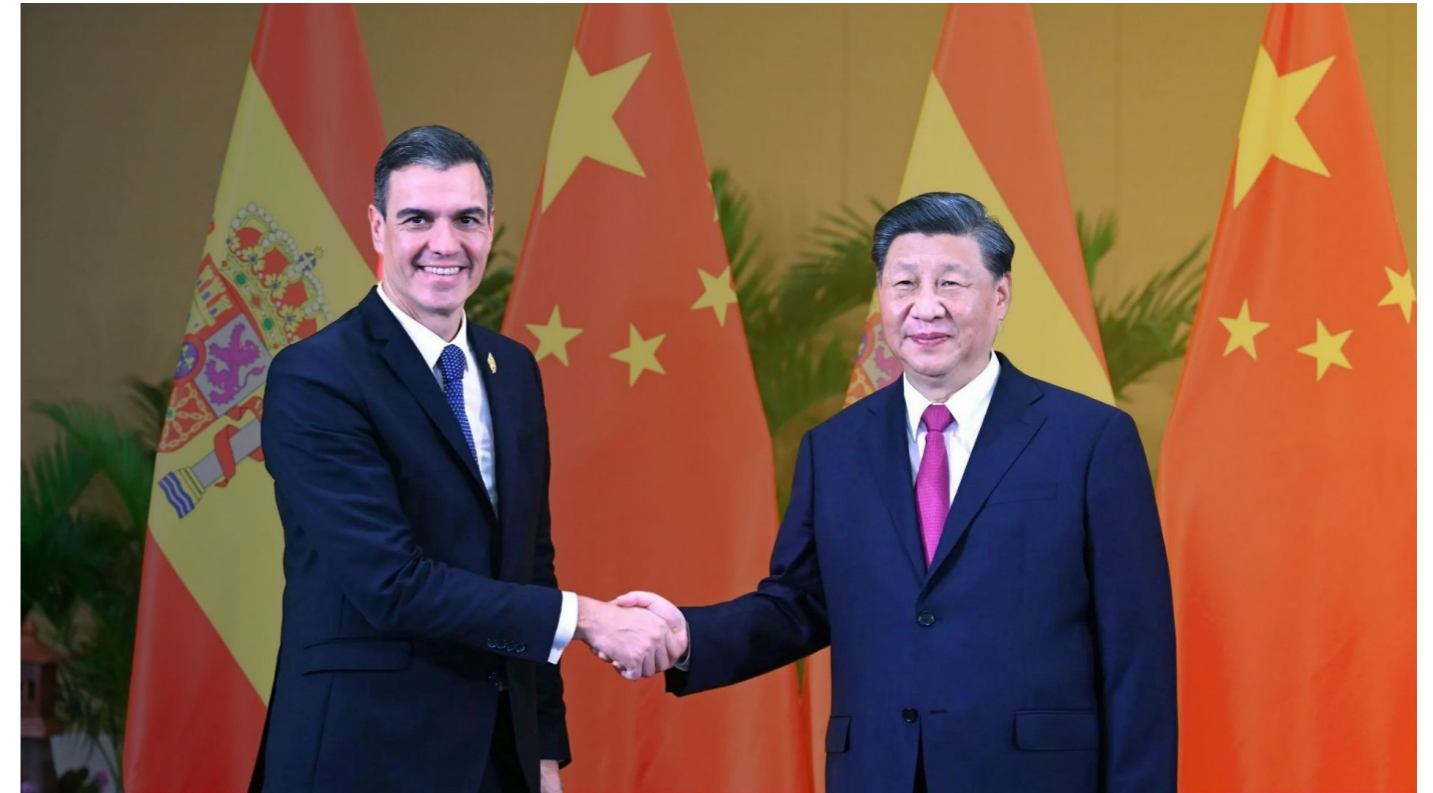
Neticede Rusya-Taliban ilişkilerinde 2023 yılının Nisan ayı itibarıyla 2021 senesinin Ağustos ayındaki atmosfer yeniden yakalanmıştır. 13 Nisan 2023 tarihinde Özbekistan'da düzenlenen zirve de bunu teyit etmektedir. Gelişmeler, Moskova'nın Afgan Sorunu'nda inisiyatifi elinde tutmak istediğini gözler önüne sermektedir. Bununla birlikte toplantının ortaya koyduğu bir diğer realite ise Kremlin'in Afgan Sorunu'nun Orta Asya devletlerini dışlayarak çözmenin mümkün olmadığını kabullenmesidir.

[1] Nilgün Hande Öztürk, "Rusya Taliban'ı Terör Örgütleri Listesinden Çıkaracak mı?", ANKASAM, <https://www.ankasam.org/rusya-taliban-teror-orgutleri-listesinden-cikaracak-mi/>, (Erişim Tarihi: 06.04.2023).

[2] "Russian Consulate General Open in Mazar-e-Sharif: Kabulov", TASS, <https://tolonews.com/afghanistan-182821>, (Erişim Tarihi: 06.04.2023).

[3] Aynı yer.

[4] Şeyma Kızılay, "Russia's Equation for Afghanistan Without Central Asia: The Five Format Proposal", ANKASAM, <https://www.ankasam.org/russias-equation-for-afghanistan-without-central-asia-the-five-format-proposal/?lang=en>, (Erişim Tarihi: 06.04.2023).

ANKASAM ANALİZ

Pedro Sánchez'in Pekin Ziyareti

İspanya Başbakanı Pedro Sánchez, İspanya ve Çin arasında kurulan diplomatik ilişkilerin 50. yıl dönümü vesilesiyle 30-31 Mart 2023 tarihlerinde Çin'i ziyaret etmiştir. Böylelikle tıpkı hedeflendiği gibi, birçok meselenin ele alınabilmesi için uygun ortam oluşmuştur. İkili ilişkiler, İspanya'nın 2023 yılının ikinci döneminde üstleneceği Avrupa Birliği (AB) Konseyi Başkanlığı süresince hedefleri ve Çin'in Rusya-Ukrayna savaşı çerçevesinde barış planı gibi konuların taraflar arasındaki görüşmelerin konularını oluşturduğu tahmin edilmektedir.

İspanya ile Çin arasındaki ikili ilişkilerde ekonomik ilişkiler, bilhassa ön plana çıkan alandır. Çin, İspanya'nın dünyada en fazla ithalat gerçekleştirdiği ülke konumundadır.[1] Üstelik İspanya, Asya kıtasındaki ülkeler arasından en fazla ihracatı Çin'e gerçekleştirmektedir.[2] Dolayısıyla Çin, İspanya'nın

Asya'daki bir numaralı ekonomik ortağıdır. Bununla birlikte İspanya ve Çin arasındaki ekonomik ilişkiler, İspanya için kronik bir hale bürünmüştür. Geçtiğimiz yıl, 2022 yılında, İspanya'nın Çin'den ithalatının değeri 49.653 milyar avroyu bulmuş; Çin'e ihracatının değeri ise 8.013 milyar avro civarında seyretmiştir.[3] Bir başka ifadeyle, İspanya'nın Çin'e gerçekleştirdiği ihracat, Çin'den yaptığı ithalatı karşılamaktan çok uzaktır. Bu rakamlar mevcut konjonktürde pek çok ülkenin Çin ile ekonomik ilişkilerini yansıtmakla birlikte, durumun sürdürülebilirlikten uzak olması dolayısıyla Sánchez, bir düzenlemeye gidilmesi taraftarıdır.

İspanya için Çin ile ekonomik ilişkilerde tek rahatsızlık konusu ithalat-ihracat dengesizliği değildir. Çin Devlet Başkanı Şi Jinping tarafından yürütülen iktisadi politikalar, Çin'de bulunan yaklaşık 600 İspanyol

Yiğit KIRDÜK

menşei şirketin Çin ekonomisinde daha etkin bir şekilde faaliyet göstermesini kısıtlamaktadır. Aynı şekilde, ilgili politikaların bir sonucu olarak, Çin'de yabancı sermayeye erişim üzerinde kısıtlamalar ortaya çıkmakta ve İspanya'dan Çin'e yatırım akışları yavaşlamaktadır. Örnek olarak Çin, 2021 yılında İspanya topraklarında 435 milyar avro yatırımda bulunurken; İspanya Çin topraklarında sadece 51 milyar avro yatırım gerçekleştirebilmiştir.[4] Dolayısıyla Sánchez'in bu elverişsizlikleri de görüşmelerde dile getirdiği düşünülmektedir.

Öte yandan görüşmelerin konusunu teşkil ettiği tahmin edilen diğer iki mesele, birbiriyle yakından ilişkilidir. 2023 yılının Haziran ayında AB Konseyi Başkanlığı'nı devralacak olan Sánchez'in görev süresince başlıca hedefi, Rusya ve Ukrayna savaşı kapsamında AB'nin destekleyebileceği şartlar dizisine uygun olarak barış görüşmelerini başlatmaktır. Mevcut durumda AB ve AB dışındaki Ukrayna'nın müttefikleri, 2022 yılının aralık ayının sonlarında Ukrayna Devlet Başkanı Vladimir Zelenski tarafından sunulan 10 maddelik barış planını desteklemektedir.[5] Buna karşın, Şi tarafından geçtiğimiz aylarda 12 maddelik bir barış planı tasarlanmış, bu plan Çin hükümeti tarafından benimsenmiştir.[6] Ancak Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Birleşik Krallık ve Polonya gibi Batı ülkeleri; özellikle Çin ve Rusya arasındaki yakın ilişkiler sebebiyle Çin'in önerdiği plana şüpheyle yaklaşmaktadır. Ayrıca Çin'in sunduğu barış planında, Rus birliklerinin Ukrayna topraklarından ivedilikle geri çekilmesinin talep edilmemesi ve Ukrayna'nın egemen ve bağımsız bir ülke olduğunun açık bir şekilde ifade edilmemesi gibi unsurlara dikkat çekmektedirler.

Mevcuttaki birbirine zıt görünen iki barış planı, aslında Sánchez ve Şi'ye fırsat sunmaktadır. Şi ihtilafta bir arabulucu olarak Çin'in uluslararası arenadaki pozisyonunu yumuşak güç unsuru üzerinden tasdik etmeyi, Sánchez ise AB Konseyi Başkanlığı süresince belirlediği hedefi gerçekleştirerek AB'nin Rusya ile barış görüşmelerinde esaslı bir aktör olarak yer almayı hedeflemektedir. Dolayısıyla görüşmelerde tarafların, destekledikleri planı karşı tarafın daha iyi tanınması ve karşı tarafta etki yaratabilmek için çaba gösterdiği çıkarımı yapılmaktadır. Böylelikle, iki plan arasında bir uzlaşma hedefi güdülmüştür.

Son olarak Sánchez'i izleyerek, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ve Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen'in Çin'i ziyaret ettiği görülmüştür. Bu nedenle ABD'nin başını çektiği Çin'i dışlama politikası güden bloğun aksine AB'nin Rusya-Ukrayna savaşı kapsamında ateşkesin sağlanabilmesi için Çin'in kilit bir aktör olduğunun farkında olduğu ve ABD'den farklı bir politika izlediği belirtilebilir. Dolayısıyla Çin'le temas kurma politikası, Sánchez'le başlamış ve diğer AB ülkeleriyle devam etmektedir.

[1] "China se convierte en el primer proveedor de España", Consenso del Mercado, <https://consensodelmercado.com/es/noticias-destacadas/china-se-convierte-en-el-primero-proveedor-de-espana>, (Erişim Tarihi: 22.03.2022).

[2] "España – Exportaciones de Mercancías", Datosmacro, <https://datosmacro.expansion.com/comercio/exportaciones/espana>, (Erişim Tarihi: 2022).

[3] "Comercio bilateral España-China", Fundación Consejo España China, <https://spain-china-foundation.org/relaciones-economicas-espana-china/>, (Erişim Tarihi: 2022).

[4] "Inversiones bilaterales España – China", Fundación Consejo España China, <https://spain-china-foundation.org/relaciones-economicas-espana-china/>, (Erişim Tarihi: 2022).

[5] "What is Zelensky's 10-point peace plan?", Aljazeera, <https://www.aljazeera.com/news/2022/12/28/what-is-zelenskys-10-point-peace-plan>, (Erişim Tarihi: 28.12.2022).

[6] "China's Position on the Political Settlement of the Ukraine Crisis", FMPRC, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/202302/t20230224_11030713.html, (Erişim Tarihi: 24.02.2023).

ANKASAM ANALİZ

Avrupa'da Artan Kuraklık için Ekonomi Politikası

Kuraklık; sanayileşme, kentleşme, hızlı nüfus artışı, doğal kaynakların kontrolsüz tüketimi ve ormanların tahrip edilmesi gibi sayısı arttırılabilecek birçok insan kaynaklı etken neticesinde başlayan iklim değişikliğinin sonuçları, son zamanlarda Avrupa genelinde hissedilmektedir. Son 500 yılda görülen en kurak yaz, 2022 senesinde yaşanmış; 2023 yılında ise Avrupa'da kuraklık sorununun artarak devam ettiği görülmüştür. Zira Avrupa kıtasındaki kuraklık durumunu yağışları, nemi ve uydu ölçümlerini kullanarak inceleyen Avrupa Kuraklık Gözlemevi'nin 16 Mart 2023 tarihinde yayınladığı "Avrupa'da Kuraklık" başlıklı rapor net bir şekilde ortaya koymuştur.

Söz konusu raporda kış aylarının beklenenden daha az yağışla, daha yüksek sıcaklıklarla geçtiği, Alplerde yeterli kar suyunun bul-

namamasının Fransa, İtalya, İspanya, İngiltere, İrlanda, İsviçre, Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan başta olmak üzere Avrupa ülkelerini etkilediği ve kuraklığın alarm seviyesinde bir tehdit oluşturduğu belirtilmiştir.[1]

Kuraklık; tarım, hayvancılık, su temini, enerji, turizm, insan sağlığı, ulaşım ve biyolojik çeşitlilik gibi birçok alanı etkilemektedir. Dolayısıyla karmaşık bir etki ağına sahip olan kuraklığın ekonomik sonuçları da vardır. Kuraklığın ekonomik faaliyetlere etkisi incelendiğinde, ilk dikkat çeken sektör tarımdır. Örneğin İspanya'da aşırı sıcak ve kurak hava sebebiyle zeytinyağı üretiminin % 39 azalması hem Avrupa Birliği (AB) tüketiminde hem de ihracatta düşüşe yol açmıştır. [2] Bir diğer örnek ise nehirlerin kurumaya başlamasıdır. Örneğin Batı Alplerden Adriyatik

Gamze BAL

Denizi'ne kadar uzanan İtalya'nın en uzun nehri olan Po Nehri'nin sularındaki azalma nedeniyle çiftçiler, bazı ürünlerin üretiminden vazgeçerek ürün değişikliğine gitmek zorunda kalmıştır. Ayrıca et ve süt üretiminin sürdürülebilirliğini sağlamak için gerekli yem üretimini de sınırlandıran bir durum oluşmuştur.

Kuraklıktan etkilenen bir diğer sektör de enerjidir. Rusya-Ukrayna Savaşı'na bağlı olarak Avrupa'nın Rus gazına erişiminde kesinti yaşanması nedeniyle kıta, enerji kriziyle karşı karşıya kalmıştır. Enerji krizinin gaz ve elektrik piyasalarına olan baskısını azaltmak amacıyla alternatif enerji kaynakları olan hidroelektrik ve nükleer enerji santralleri güçlendirilmek istenmiştir. Ancak suyun yetersizliği hasebiyle hidroelektrik faaliyetleri, azalmakta ya da durmaktadır. Aynı şekilde reaktörlerin soğutulması ve atıkların ayrıştırılmasında kullanılan suyun yetersiz olması sebebiyle nükleer santraller de aktif bir şekilde kullanılamamaktadır. Örneğin Fransız enerji tedarikçisi EDF, 2022 yılının Ağustos ayında Rhone ve Garonne nehirlerindeki yüksek sıcaklıklardan ötürü nehir sıcaklıklarının artmasından ve fabrikaları soğutmak için nehir suyunu kullanma kabiliyetini kısıtlamasından dolayı geçici olarak nükleer güç istasyonlarındaki üretimi azaltma kararı almıştır. Bu sebeple şirket, 5,3 milyar avro zarar ettiğini açıklamıştır.[3]

Kış aylarının da Fransa'da yağışsız geçmesi, ülkenin enerji üretiminin yıl boyunca olumsuz etkilenmesine yol açabilir.[4] Bu noktada AB'nin enerjisinin dörtte birinin nükleer enerji olduğu ve bunun yarısından fazlasının Fransa'da üretildiği[5], Fransa'nın elektrik ihtiyacının % 70'inin nükleer enerjiden elde edildiği göz önünde bulundurulduğunda, kuraklığın devam etmesi halinde kıta genelinde enerji fiyatlarının yükseleceği ve üretimde de maliyetlerin artacağı öngörülebilir.

Kuraklığın Avrupa ekonomisine yansımalarının görüldüğü bir başka alan da lojistikdir. Su kıtlığı; yakıttan araba parçalarına ve gıdadan kimyasallara kadar birçok malzemenin taşınmasını, önemli su yollarının kullanılamaması hasebiyle olumsuz etkilemektedir. Nitekim tahıl, kimyasal, mineral, kömür ve petrol gibi hammaddeler için önemli bir nakliye rotası olan Ren Nehri'nin su miktarının yüksek sıcaklık ve yağış eksikliğinden dolayı azalması, tedarik zincirini etkilemektedir. Nitekim 2022 senesinin Ağustos ayında Ren Nehri'nde yaklaşık 100 gemi işleten DTG denizcilik kooperatifinin yöneticisi Roberto Spranzi, gemilerin kapasitelerinin sadece %25'i ile %35'ini kullanabildiklerini ifade etmiştir.[6] Bu durum, yalnızca ürün ticaretini kesintiye uğratmamakta; aynı zamanda kömürün santrallere ulaşmasını geciktirerek Rus gazına alternatifler arandığı dönemde Almanya'daki enerji krizini derinleştirmektedir.

Dahası Loire'den Tuna'ya birçok Avrupa nehrinin sularında azalma yaşanmaktadır. Bu da tarım, enerji arzı ve taşımacılık alanlarında Avrupa ekonomisinin finansal kayıplarını arttırmakta ve bireylerin satın alma gücünü azaltmaktadır. Kuraklığa bağlı olarak İspanya, yıllık 1,5 milyar avro, İtalya senelik 1,4 milyar avro, Fransa yıllık 1,2 milyar avro zarar etmiştir. AB'de ve İngiltere'de her yıl kuraklıktan kaynaklanan yıllık kaybın yaklaşık 9 milyar avro olduğu tahmin edilmektedir. Etkin bir politika oluşturulamaması durumunda bu rakamın 65 milyar avronun üzerine çıkacağı da ifade edilmektedir.[7] Rakamlar, kuraklığın ekonomik etkisinin giderek derinleşeceğini göstermektedir. Bu sebeple de Avrupa ülkelerinin hem mevcut kaynakları muhafaza edebilmesinin hem de kuraklıkla mücadele edebilecek yetenekleri geliştirebilmesinin önemi artmaktadır.

Nitekim Avrupa ülkeleri, küresel ısınmayı yavaşlatmak amacıyla Paris Anlaşması gibi iklim politikasına ilişkin uluslararası anlaşmaları desteklemekte; Avrupa Yeşil Mutabakat Anlaşması çerçevesinde sera gazı emisyonlarını sıfırlamayı hedeflemektedir. 2007 yılında Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan kuraklığın çevre, toplum ve ekonomi üzerindeki etkilerini önlemek ve azaltmak için operasyonel kuraklık yönetim planlarının hazırlanmasına yönelik tavsiyelere uyum sağlamaktadır.

Diğer yandan kuraklığın dönemsel etkilerini hafifletmek amacıyla çiftçilerin zararını karşılama, su kullanımının kısıtlama gibi geçici politikalar uygulanmakla birlikte kronikleşmeye başlayan kuraklık tehdidiyle mücadelede ülkeler, ulusal politikalar geliştirmektedir. Örneğin Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, 180 milyon avroluk bir acil durum fonu oluşturduklarını belirterek su sızıntılarını önleme, atık suyun yeniden kullanılmasını sağlama ve suyun paylaşılması konularını içeren bir su tasarruf planı açıklamıştır.[8]

Almanya da içme suyu teminini garanti altına almak, yeraltı sularını ve ekosistemleri korumak ve tarım ve işletmeler için yeterli su arzı sağlamak amacıyla ulusal su stratejisi oluşturmuştur. Ayrıca Almanya, şehir planlamalarını sünger şehir konseptine uyarlamak istemektedir. Bu sayede yağmur suyu nundüştüğü yerde depolanması, toprak tarafından temizlenmesi, buharlaşma ve sızma yoluyla yeraltı suyuna geri döndürülmesi amaçlanmaktadır.

Hollanda ise sınırlı su mevcudiyetiyle başa çıkmak için sistemde daha fazla su tutulması, yeraltı su seviyesinin yönetimi ve verimli sulama teknolojilerinin geliştirilmesiyle ilgili sulama projesi oluşturmuştur.

Doğalgaz, hidroelektrik ve nükleer enerjiden faydalanma noktasında sıkıntı yaşayan Avrupa'nın ihtiyacı olan enerjinin karşılanmasında güneş enerjisinin üretilmesi ön plana çıkmaktadır. Kıta genelinde güneşli hava ve güneş enerjisi kurulumlarındaki artış, bir önceki yaza göre güneş enerjisinin kullanımı %28 arttırmıştır.[9] Almanya, Hollanda, İspanya ve Macaristan elektrik ihtiyaçlarının bir kısmını güneş enerjisinden karşılamaya başlamıştır.

Esasen kuraklığın verdiği ve vereceği zararın boyutu düşünüldüğünde, Avrupa ülkelerinin somut politikaları soruna kalıcı yanıt niteliğinde olmadığı anlaşılmaktadır. Şayet gerekli tedbirler alınmaz, uygulanan politikalar kuraklığın hızına yetişemez ya da alternatifler oluşturamazsa etkilenecek başlıca alanın Avrupa entegrasyonu olması muhtemeldir. Nasıl enerji krizi ve enflasyonun yükselmesi Avrupa'da sokak protestolarını arttırdıysa; su ve gıda temininde sıkıntı yaşanması, maliyetlerin artması ve işsizliğin yükselmesi de Avrupa'da gösterileri arttıracaktır. Üstelik krizler, Avrupa toplumlarında ulusalcı görüşlere olan desteği arttırmakta; Avrupa entegrasyonuna bağlılığı zayıflatmaktadır.

Öte yandan şiddetli kuraklık kaynakların paylaşımı noktasında ülkeler arasında anlaşmazlıklara sebep olabilir. Üretim ve tedarikte avantajlı olan ülkeler, Rusya-Ukrayna Savaşı'nda yaşandığı gibi, gıda ve enerjiyi siyasi yaptırım aracı olarak kullanabilir. Dolayısıyla kaynakların paylaşımı varoluşsal bir tehdit olarak değerlendirilip çatışma ortamının oluşmasına zemin hazırlayabilir. Örneğin Avrupa kıtasında kuraklıktan en fazla etkilenen ülkelerden biri olan İspanya, Albufeira Anlaşması gereği Portekiz'e su transferi yapmaktadır. Ancak aşırı kuraklık nedeniyle İspanya, anlaşmanın gereklerini tam olarak yerine getiremeyeceklerini ifade etmiş ama kısa süreli diplomatik kriz sonrasında geri adım atmıştır.[10]

Her ne kadar İspanya-Portekiz arasında yaşanan mevzu bahis sorun, şimdilik çözülmüş olsa da ülkelerin kuraklıktan etkilenme seviyeleri yükseldikçe ikili ilişkilerde gerilim tırmanabilir. Avrupa'da sınırı aşan suların sayısı da göz önünde bulundurulduğunda, artan kuraklığın kıtada barışın sürdürülebilir olmasını zorlaştırma riski vardır.

Sonuç olarak kuraklık; Covid-19 salgını, Rusya-Ukrayna Savaşı ve enerji krizinin gölgesinde kalmışsa da Avrupa, gün geçtikçe kuraklığın etkilerini daha fazla hissetmektedir. Avrupa'da artan kuraklıkla beraber su kıtlığının yaşanması, tarım mahsullerine zarar vermekte, hidroelektrik ve nükleer santrallerin kullanılmasını zorlaştırmakta, su yollarında ticareti yavaşlatmaktadır. Tüm bunlar ise Avrupa ülkelerinin ekonomilerine zarar vermekte ve sosyoekonomik kırılganlığı arttırmaktadır.

[1] "Drought in Europe Macrh 2023", European Comission", https://edo.jrc.ec.europa.eu/documents/news/GDO-EDODroughtNews202303_Europe.pdf, (Erişim Tarihi: 03.04.2022).

[2] "Agriculture and rural development", European Commission, https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/markets/outlook/short-term_en, (Erişim Tarihi: 03.04.2022).

[3] Julia Kollwe, "EDF Cuts Output at Nuclear Power Plants as French Rivers Get too Warm", The Guardian, <https://www.theguardian.com/business/2022/aug/03/edf-to-reduce-nuclear-power-output-as-french-river-temperatures-rise>, (Erişim Tarihi: 03.04.2022).

[4] Benjamin Wehrmann, "Catastrophic" Winter Drought in France Bodes Ill for Europe's Power Production in 2023", Clean Energy War, <https://www.cleanenergywire.org/news/catastrophic-winter-drought-france-bodes-ill-europes-power-production-2023>, (Erişim Tarihi: 03.04.2022).

[5] "Macron Unveils France's Plan to Share, Reuse and Save Water in the Face of Drought", Euronews, <https://www.euronews.com/green/2023/03/30/macron-unveils-frances-plan-to-share-reuse-and-save-water-in-the-face-of-drought>, (Erişim Tarihi: 04.04.2022).

ANKASAM ANALİZ

Bosna Hersek ve AB Yakınlaşmasına ABD'nin Yaklaşımı

Günümüzde ulus devlet tartışmaları devam eden devlet-üstü yapılanmaların küresel sistemdeki rolleri de önemli bir konu haline gelmiştir. Bu bağlamda ön plana çıkan örgütlerden bir yapısı itibarıyla benzeri bulunmayan Avrupa Birliği'dir (AB). AB, kurulduğu dönemden bu yana Avrupa'nın ekonomik kalkınması ve demokratik gelişimine önemli katkılar sunmuştur. AB, uluslararası siyasette askeri bir kuvvet olmaktan öte ekonomik açıdan önemli bir aktördür. Zira AB, üyesi devletlere bu faydaları sağlarken bir yandan da savaş yerine diplomasiyi teşvik etmektedir. Özellikle küresel sistem içerisinde bir kaynak yarışı içinde olan ve dolayısıyla birbirleri için ezeli rakip olarak nitelendirilen Avrupa devletleri arasındaki çatışmaların yeniden yaşanmasını engellemiştir. Avrupa'yı her şeyden önce kendisinden koruyan bir yapı olarak değerlendirilebilecek bu örgüt, görece küçük dev-

letler için de oldukça faydalıdır. Bilhassa ekonomik olarak yadsınamayacak bir gücü söz konusudur.

AB, üye devletlerin politikalarını etkilerken Rusya-Ukrayna Savaşı'yla beraber önemli sorunlar yaşamıştır. Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) ve onun nezdinde Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) meydan okuyan Rusya'nın bu hamlesi AB'yi de olumsuz etkilemiştir. Avrupa'nın enerji sağlayıcısı olarak nitelendirilen Rusya, enerji arzını keserek Avrupalı devletlerin enerji ihtiyaçlarını sekteye uğratmıştır. Bu bağlamda Avrupalı devletler, AB bünyesinde ortak dış siyaset ve güvenlik politikaları izlemeyi amaçlamışlardır. Özellikle Rusya'ya karşı kolektif bir duruş sergilemek istediklerini söylemek mümkündür. Bunu yapabilmek için de Avrupa'nın hızlı bütünleşmesine duyulan inançla yönlerini Balkanlar'a çevirmişlerdir.

Veli Can AKKAŞ

AB, Balkanlar'a yönelirken özellikle Bosna Hersek'le diyaloglarını güçlendirmek istemiştir. Bu bağlamda iki aktör çeşitli temaslar kurmuştur. AB'nin Avrupa bütünleşmesi hedefi son zamanlarda hızlansa da ödün vermek istemediği iki konu vardır. Bunlardan biri AB sınırları içerisindeki olası güvenlik sorunlarına dair işbirliğidir. Diğeriyse ekonomik bütünleşmedir. Ayrıca demokrasi endekslerine de önem verilmektedir. Bosna Hersek'in AB süreci hız kazanırken söz konusu sürecin sağlıklı ilerlemesi için tarafların görece hassas davrandıklarını söylemek mümkündür. Zira işbirliğine ve istişareye açık olduğunu her fırsatta uluslararası kamuoyuna göstermek isteyen Bosna Hersek'in Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Birleşmiş Milletler (BM) ve diğer uluslararası kuruluşlar nezdindeki Daimi Temsilciliği organizasyonunda AGİT Güvenlik İşbirliği Forumu gerçekleştirilmiştir. Bu toplantı, Bosna Hersek'in Ocak-Nisan 2023 döneminde AGİT Güvenlik İşbirliği Forumu Başkanlığı'nı başarıyla gerçekleştirilmesiyle sonuçlanmıştır.[1]

Bosna Hersek'in hızlanan AB üyeliği sürecinde mutabakat sağlanılmak istenen bir diğer konuda ekonomidir. AB üyesi devletlerin örgüt tarafından desteklediği bilinmektedir. Bu bağlamda ortak politikalar izlemek isteyen AB'nin ticari adımlar konusunda Bosna Hersek'ten hassasiyet beklediğini söylemek mümkündür. Konuyla ilgili olarak Avrupa Komisyonu, Bosna Hersek'in kendisiyle önceden istişare olmaksızın tek taraflı ticaret önlemlerinden kaçınmasını beklediğini dile getirmiştir.[2]

Bosna Hersek ve AB'nin güçlenen ilişkilerindeki temel itici güçlerden biri de güvenlik endişesidir. Özellikle AB'nin Bosna Hersek'i de kendi bünyesine katmaya yönelik süreçte adaylık statüsü vermesi önemli bir hamle olarak değerlendirilebilir. Bu hamleyi AB'nin Bosna Hersek Delegasyonu Başkanı, yerel makamlara ve vatandaşlara açık bir sinyal olarak değerlendirmiştir.[3]

Bosna Hersek ve AB arasındaki ilişkiler her ne kadar iyiye gitse de sürecin tamamen sorunsuz ilerlediğini söylemek mümkün değildir. Zira Sırp Cumhuriyeti bu ilişkide görmezden gelinemez. Özellikle Bosnalı Sırp lider Milorad Dodik'in son derece olumsuz bir etkisi vardır. Bilhassa Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'le yakınlığıyla ön plana çıkan Dodik'in adımları tarafların işini zorlaştırmaktadır.

AB, Rusya-Ukrayna Savaşı'yla beraber Rusya'ya çeşitli yaptırımlarda bulunmuştur. Ancak bu yaptırımları uygulayan sadece AB değildir. Avrupa'da birçok devlet hem AB hem de NATO üyesidir. NATO'nun bölgedeki girişimleri artmakla beraber ABD de Rusya'ya çeşitli yaptırımlar uygulamıştır. Özellikle Avrupa'daki enerji krizinin ardından yaşanan ekonomik bunalım, AB üyesi devletlerin çıkarlarını olumsuz etkilemiştir. Buradan hareketle ABD, Avrupa bütünleşmesinin önündeki engelleri kaldırılmasını amaçlamaktadır.

Bilhassa her ne kadar farklı görüşler olsa da güvenlik açısından AB üyesi devletlerin NATO'ya güvenmesi önemli bir faktördür. Bu bağlamda ABD hem Avrupa devletleri üzerindeki etkisini korumak hem de Rusya'ya bir siyasi manevra alanı bırakmamak için Bosna Hersek nezdinde oklarını Dodik'e çevirmiştir. ABD'nin Bosna Hersek Büyükelçisi Michael Murphy, ülkesinin Bosna Hersek'teki yozlaşmış politikacılara sessiz kalmayacağını ifade etmiştir.[4]

Bu açıklamalar, bir süredir devam eden Dodik aleyhindeki kamuoyunu güçlendirmiştir. Ayrıca ABD'nin Bosna Hersek'teki yatırımlarını sekteye uğrattığını söylemek mümkündür. Zira ABD, günümüze kadar Sırp Cumhuriyeti'ne 638 milyon dolar yatırım yapmıştır. [5] ABD ve Sırp Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler sadece ekonomik açıdan değil; diplomatik gerilimlere de sahne olmuştur. Özellikle ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken'in Dodik'i Putin'e benzetmesi uluslararası kamuoyunda oldukça ses getirmiştir.[6] Bu diyaloglar, ABD'nin Bosna Hersek'e yeni yaklaşımı olarak değerlendirilmiştir. Blinken'in açıklamasından sonra geri adım atması beklenirken; Dodik'in Putin'e benzetilmesine sevindiği yönündeki açıklamasıysa Rusya'ya ve ABD'ye bakışını gözler önüne sermektedir.[7]

Tüm bunlardan hareketle Rusya-Ukrayna Savaşı'yla beraber AB'nin güvenlik endişelerinin arttığı ve dolayısıyla yüzünü Balkanlar'a çevirdiğini söylemek mümkündür. Bilhassa Bosna Hersek'in Avrupa bütünleşmesi sürecinin önemli bir aktörü olduğu açıktır. Ancak Sırp Cumhuriyeti lideri Dodik'in diğer taraflarla aynı paydada olduğunu söylemek yanlış olacaktır. NATO ve AB üyelerinin benzerliği, ABD'yi bir sınava tabi tutmaktadır. Bu süreçte Rusya'ya manevra alanı vermek istemeyen ABD, Bosna Hersek-AB yakınlaşmasında engelleri ortadan kaldırmak için inisiyatif almakta ve dolayısıyla Dodik'e karşı sert bir tutum sergilemektedir.

[1] "Successful Realization of BiH's Chairmanship of the OSCE Forum for Security Cooperation", Sarajevotimes, <https://sarajevotimes.com/successful-realization-of-bihs-chairmanship-of-the-osce-forum-for-security-cooperation/>, (Erişim Tarihi: 30.03.2023).

[2] "EC Expects BiH to Refrain From Undertaking Unilateral Trade Measures", Sarajevotimes, <https://sarajevotimes.com/ec-expects-bih-to-refrain-from-undertaking-unilateral-trade-measures/>, (Erişim Tarihi: 31.03.2023).

[3] "Vice-President of the Federation of BiH Met With the Head of the EU Delegation in BiH", Sarajevotimes, <https://sarajevotimes.com/vice-president-of-the-federation-of-bih-met-with-the-head-of-the-eu-delegation-in-bih/>, (Erişim Tarihi: 31.03.2023).

ANKASAM ANALİZ

Brexit Kapsamında Birleşik Krallık-AB Silah Ticareti

İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden (AB) ayrılmasıyla sonuçlanan Brexit süreci, 2016 yılında yapılan referandumdan ayrılma kararının çıkmasıyla başlamıştır. Söz konusu süreç, AB ile İngiltere arasındaki ticari ilişkiler üzerinde önemli etkiler yaratmıştır. Müzakerelerde anlaşma sağlanamaması sonucunda Londra yönetimi, 29 Mart 2019 tarihinde AB'den resmen ayrılmıştır. Bununla birlikte gelecekteki ilişkilerin düzenlenmesi için halen devam eden müzakereler, özellikle de silah ticareti gibi hassas konuları içermiştir.

Birleşik Krallık ve Avrupa, tarih boyunca silah ticareti yapmıştır. 19. yüzyılda Birleşik Krallık ve diğer Avrupa ülkeleri, sömürge topraklarında sömürgeleştirme faaliyetleri sırasında da silah ticareti yapmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Birleşik Krallık ve diğer Avrupa ülkeleri, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) gibi uluslararası savunma örgütlerinde birlikte yer almışlardır ve silah ticareti de bu çerçevede devam ettirilmiştir.

Hatice Nur SARI

1990'lı yılların sonuna gelindiğinde Birleşik Krallık ve diğer Avrupa ülkeleri, silah ticareti konusunda bir dizi antlaşmaya imza atmıştır. 1998 senesinde Avrupa Konseyi, Viyana'da silah ticaretinde "İlkeler ve Kriterler" adı verilen bir dizi kuralı kabul etmiştir. Bu kurallar, insan haklarına saygı göstermeyen ülkelere silah satışını engellemeyi amaçlamaktadır.[1]

Birleşik Krallık ve diğer AB ülkeleri, 2013 yılında silah ihracatı konusunda daha sıkı kurallar içeren Birleşmiş Milletler Silah Ticareti Antlaşması'nı (ATT) imzalamıştır. Bu antlaşma, insan hakları ihlalleri veya bölgesel istikrarsızlık yaratabilecek ülkelere silah satışını engellemeyi amaçlamaktadır. Antlaşma, Birleşik Krallık ve diğer AB ülkelerinin silah ihracatı konusunda ortak bir yaklaşım benimsemelerini sağlamaktadır.

Antlaşmaya göre silah ihracatı yapılacak ülkeler; insan haklarına saygı gösterilmesi, bölgesel istikrarın tehdit edilmemesi, terörist faaliyetleri desteklenmemesi ve savaş suçlarına karışılmaması gibi ilkeleri karşılamalıdır. Ayrıca silah ihracatı yapılacak ülkeler, açık bir şekilde belirtilmeli, ihracatın amaçları ve silahların özellikleri net bir şekilde açıklanmalıdır.[2]

Antlaşmanın imzalanması, Birleşik Krallık ve diğer AB ülkelerinin silah ihracatı konusunda daha sıkı kurallar belirlemeleri açısından önemlidir. Antlaşma, Birleşik Krallık ve diğer AB ülkelerinin silah ihracatı yaparken insan haklarına saygı göstermelerini ve bölgesel istikrarı korumalarını sağlamıştır. Ancak 2016 yılında Birleşik Krallık halkı, referandum sonucunda AB'den ayrılma yönünde bir irade ortaya koymuştur. Söz konusu durum, Birleşik Krallık'ın AB'nin silah ticareti politikalarına uymak yerine, kendi ulusal silah ihracat politikalarını belirlemeye başlamasına neden olmuştur. Yeni politikalar, AB'nin kabul ettiği sıkı kuralların aksine, daha liberal bir yaklaşımı benimsemektedir.

Brexit sonrası Birleşik Krallık, diğer ülkelerle silah ticareti yaparken; kendi ulusal çıkarlarını göz önünde bulundurma eğilimindedir. Bu durum, İngiltere'nin silah ticareti üzerindeki kontrolünü arttırmasına yol açmıştır. İngiltere, AB üyesi olmadan silah ticareti konusunda kendi kurallarını belirleyebilir ve dolayısıyla AB'nin silah ticareti politikalarına bağlı kalmak zorunda değildir. Bu da Londra yönetiminin silah ticareti için daha fazla özgürlüğe sahip olması anlamına gelmekte ve İngiltere'nin silah ticaretinde daha esnek bir tutum benimsemesine olanak tanımaktadır.

Öte yandan Birleşik Krallık Hükümeti, uluslararası silah ticaretine yönelik bazı düzenlemeleri kabul etmiş ve ATT gibi uluslararası antlaşmalara taraf olmuştur. ATT, silah ticaretinin sıkı bir şekilde düzenlenmesini amaçlayarak, silahların insan haklarının ihlal edilmesinde kullanılmasını önlemeyi hedeflemektedir.[3]

Üzerinde durulması gereken bir diğer nokta ise İngiltere'nin AB'nin en büyük silah tedarikçilerinden biri olmasıdır. Brexit sonrasında bu ticaretin nasıl yürütüleceği konusunda belirsizlikler ortaya çıkmıştır. 2016 yılında gerçekleşen Brexit referandumundan sonra, Birleşik Krallık'ta silah ticareti hakkında birçok tartışma yaşanmıştır.

Bununla birlikte Birleşik Krallık'ın AB'den resmen ayrılması, 2020 yılında gerçekleşmiş ve 2021 senesi itibarıyla yıllık silah ticareti verileri hala tam olarak açıklanmamıştır. Birleşik Krallık, 2020 yılında silah ihracatı açısından dünya genelinde 13,3 milyar dolarlık bir işlem hacmi gerçekleştirmiştir. Bu rakam, Birleşik Krallık'ın silah ihracatında %16'lık bir artışa işaret etmektedir. Ayrıca, Birleşik Krallık'ın silah ihracatında AB'nin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Rusya'nın ardından üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir.[4]

Mevzubahis veriler ışığında, AB'nin İngiltere'den silah ithalatına devam edebileceği söylenebilir. Ancak bu işlem için yeni anlaşmalar yapılması ve bu anlaşmaların İngiltere'nin ayrılmasının ardından belirli koşulları karşılaması gerekecektir. Nitekim uluslararası toplumun çoğunluğu, Birleşik Krallık'ın silah ticareti politikalarını eleştirmekte ve insan haklarına saygı göstermeyen ülkelere silah ihracatının durdurulmasını talep etmektedir.

Bunun yanı sıra Brexit'in silah ticaretine etkileri, İngiltere'nin silah endüstrisine ve savunma sanayisine de yansımaktadır. İngiltere'nin AB'den ayrılması, savunma sanayisinde faaliyet gösteren şirketlerin ihracatını olumsuz etkileyebilir. AB, İngiltere'nin savunma ihracatındaki en büyük pazarlarından biridir. Dolayısıyla İngiltere'nin AB'den ayrılmasıyla birlikte AB ülkelerine yapılan ihracat işlemlerinde daha fazla bürokratik işlem ve maliyet ortaya çıkabilir. Ancak Londra yönetimi, AB dışındaki ülkelerle serbest ticaret anlaşmaları yaparak ihracatını artırma stratejisi izlemektedir.[5]

Bahse konu olan durum, AB'nin savunma, araştırma ve geliştirme projelerine katılımını olumsuz etkileyebilir. Çünkü AB, savunma sanayisinde ortak araştırma projeleri yürütmektedir ve İngiltere de bu projelere önemli yatırımlar yapmaktadır. İngiltere'nin AB'den ayrılmasıyla birlikte bu projelere katılımını sürdürmesi çok daha zor hale gelebilir. Ancak İngiltere Hükümeti; savunma, araştırma ve geliştirme projelerine yatırım yapmaya devam edeceğini de açıklamıştır.[6] Buna ek olarak, İngiltere'nin AB'den ayrılmasının savunma bütçesini etkileyebileceği söylenebilir. AB'nin savunma harcamaları konusunda ortak strateji geliştirme çabalarına İngiltere'nin katılmadığı görülmektedir. Yani Brexit, AB'nin savunma bütçesi üzerindeki etkisini azaltabilir. Buna karşılık Londra yönetimi, savunma bütçesinde kesintiye gitmeyeceğini ve hatta arttıracağını duyurmuştur.

İngiltere, AB'nin en büyük silah tedarikçilerinden biri olduğu için Brexit sonrası İngiltere'nin bu konuda ne kadar rekabetçi olacağı belirsizliğini korumaktadır. Bu bağlamda İngiltere, AB'nin yasal düzen-

lemelerine uymak zorunda kalmayacak olmasına rağmen bu düzenlemelerin yerine kendi düzenlemelerini oluşturmak zorunda kalacaktır. Bu da İngiltere'nin silah endüstrisi için ek maliyetler ve yeni belirsizlikler yaratabilir.[7]

Bununla birlikte Brexit'in silah ticaretine etkileri İngiltere ve AB arasındaki ilişkileri etkilemekle sınırlı kalmayıp; Londra yönetiminin diğer başkentlerle silah ticareti yapabilme potansiyelini de artırabilir. İngiltere, artık AB'ye bağlı olmadığından kendi silah ticaret politikalarını belirleyebilir ve diğer ülkelerle daha serbest bir şekilde ticaret yapabilir hale gelmiştir. Ancak İngiltere'nin diğer ülkelerle silah ticareti yapması, uluslararası toplumda tartışılabilir bir konudur. Ülkenin bu konuda daha fazla özgürlük kazanması sebebiyle uluslararası silah ticaretindeki yaşanabilecek artışlar, küresel güvenlik risklerini derinleştirilebilir.

Uluslararası toplumun olumsuz tepkisini önlemek adına İngiltere'nin silah ihracatına ilişkin yeni düzenlemeler getirebileceği düşünülebilir. Bu bağlamda silah ihracatına ilişkin kendine özgü düzenlemeler belirlenebilir ve daha sıkı bir kontrol uygulanabilir. Bu yönde ilerlenmesi, İngiltere'nin silah ticaretinde daha şeffaf ve hesap verebilir olmasını sağlayabilir ve uluslararası toplumdaki itibarını artırabilir. Fakat Brexit'in silah ticaretine etkileri konusunda belirsizlikler vardır. İngiltere'nin artık AB'nin savunma projelerine daha az katkıda bulunacak olması ve AB'ye olan politik bağlılığının azalması, birliğin Londra yönetimine şüpheyle yaklaşmasına yol açmaktadır. Bu tutum ise İngiltere'nin Almanya ve Fransa gibi diğer AB devletleriyle olan silah ticaretine ilişkin görüşmelerini olumsuz yönde etkileyebilir.

Birleşik Krallık, Almanya ve Fransa arasında savunma sanayisi kapsamındaki işbirlikleri, Avrupa'da güçlü savunma projeleri geliştirilmesi ve savunma yeteneklerinin artırılması için önemli bir stratejik alan olarak ön plana çıkmaktadır. Özellikle de 2020 yılında Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, dönemin Almanya Şansölyesi Angela Merkel ve dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Boris Johnson liderliğinde, savunma sanayisi işbirliklerini artırmak için çeşitli antlaşmalar imzalanmıştır. Bu antlaşmalardan biri, 2020 yılında Birleşik Krallık ve Fransa arasında imzalanan ve iki ülkenin ortak askeri operasyonlar düzenleme, ekipman ve teknoloji geliştirme, lojistik ve istihbarat paylaşımı yapma gibi konularda işbirliğini artırmayı hedefleyen Lancaster House Antlaşması'dır. AB ile Birleşik Krallık arasındaki silah ticareti, daha önce AB'nin ortak silah ihracat politikalarına tabiyken; artık bu alandaki ilişkiler, ikili anlaşmalar ve düzenlemelere dayanmaktadır. Lancaster House Antlaşması'nın imzalandığı dönemde AB'nin toplam silah ihracatının yaklaşık %10'u Birleşik Krallık'a yapılan silah ihracatından oluşmaktaydı.

Diğer bir önemli örnek ise Almanya ile Fransa arasındaki Future Combat Air System Projesi'dir (FCAS). Bu proje, ortak bir şekilde yeni nesil savaş uçakları geliştirmeyi, havacılık endüstrilerini güçlendirmeyi ve askeri yetenekleri arttırmayı amaçlamaktadır. 2019 yılında Almanya, Fransa ve İspanya arasında imzalanan antlaşma vesilesiyle FCAS Projesi'ne İspanya da dahil edilmiştir. [8]

Sonuç olarak Brexit'in silah ticaretine etkileri karmaşık ve çeşitlidir. Londra, yeni koşullar çerçevesinde kendi silah ticaret politikalarını belirleyebilir ve diğer ülkelerle daha serbest bir şekilde ticaret yapabilir. Bu bağlamda İngiltere ile AB arasındaki münasebetler, özellikle de silah tedariki nedeniyle belirsizliklerle doludur. Ayrıca İngiltere'nin diğer ülkelerle silah ticareti yapması, küresel güvenlik risklerini de artırabilir.

[1] "Vienna European Council 11 and 12 December 1998 Presidency Conclusions", European Parliament, https://www.europarl.europa.eu/summits/wiel_en.htm, (Erişim Tarihi: 05.04.2023).

[2] "Annual Report", AT&T, <https://investors.att.com/financial-reports/annual-reports/2013>, (Erişim Tarihi: 05.04.2023).

[3] "Treaty Text", The Arms Trade Treaty, <https://thearmstrade-treaty.org/treaty-text.html?templateId=209884>, (Erişim Tarihi: 05.04.2023).

[4] "UK Authorised £1.4bn of Arms Sales to Saudi Arabia AFTER EXPORTS RESUMED", The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2021/feb/09/uk-authorized-14bn-of-arms-sales-to-saudi-arabia-after-exports-resumed>, (Erişim Tarihi: 05.04.2023).

[5] "The Impacts of Brexit on the Security and the Defence Industry in the European Union and the United Kingdom", Warsaw Institute, <https://warsawinstitute.org/impacts-brexit-security-defence-industry-european-union-united-kingdom/>, (Erişim Tarihi: 05.04.2023).

[6] "Brexit and UK Defence: An Explainer", UK Parliament, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-8676/>, (Erişim Tarihi: 06.04.2023).

[7] "Brexit's Implications for UK Defence Industrial Cooperation with Europe", RUSI, <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/brexit-implications-uk-defence-industrial-cooperation-europe>, (Erişim Tarihi: 06.04.2023).

ANKASAM ANALİZ

Hindistan-Kazakistan İlişkilerinde Çok Boyutlu İşbirliği

Asya coğrafyasında farklı bölgelerin aktörleri arasındaki yakınlaşma, son birkaç yılda dikkat çekici boyuta ulaşmıştır. Bu durumda söz konusu ülkelerin iç dinamiklerinde yaşanan değişimler ile bölgesel ve küresel gelişmelerin getirdiği yeni denklemler rol oynamaktadır. Bu kapsamda gelişen ve güçlenen, karşılıklı yarar sağlayan etkileşimlerden biri de Hindistan ile Kazakistan arasında yaşanmaktadır.

Diplomatik münasebetlerin kurulmasının 30. yılını kutlayan Astana ve Yeni Delhi, sürekli genişleyen bir işbirliği dinamiğine sahiptir. Kazakistan, Hindistan'ın Orta Asya'daki en büyük ticaret ortağı konumundadır. Son birkaç yılda da taraflar arasındaki ilişkilerde kayda değer gelişmeler yaşanmıştır.[1]

Şeyma KIZILAY

Bilindiği üzere Hindistan, Kazakistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülkelerden biri olmuş ve diplomatik ilişkiler kurmakta gecikmemiştir. Yıllar içinde ilişkilerini ve ortaklıklarını geliştiren iki ülke, birbirlerine büyük önem vermektedir. Her iki ülke de ekonomik kalkınma ve bölgesel istikrar noktasında ortak görüşlere, amaçlara ve çıkarlara sahiptir.

Bunun yanı sıra Hindistan için Kazakistan; sahip olduğu enerjiyle ve doğal kaynaklarıyla öne çıkmaktadır. Dünyanın en büyük uranyum üreticisi olan Kazakistan, Hindistan'ın da en önemli tedarikçisi konumundadır. Ülke, Hindistan'ın uranyum ihtiyacının yaklaşık %80'ini karşılamaktadır.[2] 2015 yılında 5.000 metrik ton uranyum tedarikini içeren bir anlaşma imzalayan Astana ve Yeni Delhi, 2019 senesinde nükleer anlaşmalarını 2020-2024 dönemi için yenilemiştir.[3] Ayrıca petrol üretimi konusunda da zengin olan Kazakistan, Hindistan için alternatif kaynak niteliğindedir.

Kazakistan'ı önemli kılan ikinci temel unsur ise ülkenin sahip olduğu jeostratejik konumdur. Rusya ile Asya arasında yer alması ve Çin'le sınırdaş olması, ülkenin stratejik önemini arttırmaktadır. Hindistan da ülkenin bu konumunu önemsemektedir. Bu noktada Kuzey-Güney Koridoru'nun da ikili arasındaki bağlarda önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Hatırlanacağı gibi, 2009 yılında imzalanan Stratejik İşbirliği Anlaşması, ilişkilerin geliştirilmesinde bir kilometre taşı olmuştur. İlerleyen yıllarda ortaklıklarını geliştiren Astana ve Yeni Delhi, birçok alanda işbirliği mekanizması kurmuştur. Bununla birlikte Hindistan Başbakanı Narendra Modi'nin 2017 yılında ŞİÖ Zirvesi ve EXPO 2017'nin açılışı için Kazakistan'a yaptığı ziyaret de ilişkilere ivme kazandırmıştır.[4]

Son yıllarda da iki ülke arasında üst düzey ziyaretler öne çıkmaktadır. 2021 yılının Ekim ayında Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Kasım Cömert Tokayev, Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı'nın (CICA) 6. Dışişleri Bakanları Toplantısı'na katılmak üzere Kazakistan'a gelen Hindistan Dışişleri Bakanı Subrahmanyam Jaishankar'ı ağırlamıştır.[5]

Taraflar arasındaki ekonomik ilişkiler, diplomasi odaklı işbirliği hızla gelişmektedir. ŞİÖ Dönem Başkanlığı'nı yürüten Hindistan'ın ev sahipliği yapacağı ŞİÖ Zirvesi de ikili münasebetlerin güçlendirilmesinde katkı sağlayacaktır. Hindistan, ŞİÖ Dönem Başkanlığı'nın sağladığı fırsatı, daha fazla etkileşim ve ortaklıkların arttırılması açısından kullanacaktır.

Ticari ilişkilerin de geliştiği görülmektedir. 2020 yılı itibarıyla Kazakistan'da yaklaşık 700 Hint şirketi kayıtlıdır. Üstelik Hint firmalarının Kazakistan'a yönelik ilgisi devam etmektedir. Ticari bağları güçlendirmek ve yatırım işbirliğini arttırmak amacıyla da iki ülke arasında Ortak İş Konseyi kurulmuştur.[6] İkili ticaret hacmi de artış göstermektedir. 2022 yılında ikili ticaret hacmi, 2,5 milyar dolara ulaşmıştır. 2021 senesinde Kazakistan, Hindistan'a 473 milyon dolarlık; Hindistan ise Kazakistan'a 207 milyon dolarlık ihracat yapmıştır.[7]

İşbirliğinin gelişiminde etkili olan bir platform da Hint-Kazak Hükümetlerarası Komisyonu'dur. Aynı zamanda Hindistan'da bulunan ve Mumbai, Chennai ve Gandhinagar'da faaliyet gösteren Fahri Kazak Konsoloslukları da ilişkileri olumlu etkilemektedir.

Gerek yatırım gerekse de siyasi ilişkiler noktasında Hindistan ile Kazakistan arasında uyumlu bir süreç yaşanmaktadır. Yeni Delhi'nin Astana'ya verdiği önem, Trajik Ocak Olayları sırasındaki tutumunda da kendini göstermiştir.

Hindistan-Kazakistan işbirliğinin bir göstergesi de savunma işbirliğidir. "Kazİnd Tatbikatları" olarak bilinen ve son olarak 14-28 Aralık 2022 tarihlerinde altıncısı yapılan tatbikatlar,[8] savunma alanındaki işbirliğini ilerletmektedir. Bu noktada ŞİÖ çerçevesindeki ortaklığın da etkili olduğu ve askeri ilişkileri beslediği söylenebilir. Bölgesel Terörle Mücadele Yapısı'nın (RATS) da bu konuda önemli bir rol oynadığını ifade etmek mümkündür.

Öte yandan Kazakistan'da yaklaşık 7.800 Hint vatandaşı bulunmaktadır. Bu da iki ülke arasındaki kültürel bağların gelişimine katkıda bulunmaktadır. 3 Nisan 2023 tarihinde Kırgız Cumhuriyeti Kültür, Enformasyon, Spor ve Gençlik Politikaları Bakan Yardımcısı Şatmanov Samat Bekturoviç'in Hindistan'a yaptığı ziyaretin ardından Kırgızistan ile Hindistan arasındaki turizmin gelişmesine yönelik de yeni bir sayfa açılmıştır.[9]

Kültürel ilişkileri geliştiren bir adım da 2022 yılının Haziran ayında Yeni Delhi'de Kazak şair ve düşünür Abai Kunanbayev'in ve aynı senenin Ekim ayında da Astana'da Hindistan'ın önemli siyasi şahsiyetlerinden Mahatma Gandhi'nin büstlerinin yerleştirilmesidir.[10] Dolayısıyla yalnızca siyasi ya da ticari ortaklık kurulmamakta; ilişkilerin derinleştirilmesi için çok boyutlu politika izlenmektedir.

Çok boyutlu işbirliğinin bir diğer örneğini de tarafların, 16 Şubat 2023 tarihinde tıp, farmakoloji, tarım, bilgi teknolojisi, uzay ve enerji alanlarında ikili işbirliğini çeşitlendirme konusunda imzaladıkları anlaşma oluşturmaktadır. Dışişleri Bakan Yardımcısı Kanat Tumysh ile Dışişleri Bakanlığı Sekreteri (Batı) Sanjay Verma arasında 13-14 Şubat 2023 tarihlerinde Yeni Delhi'de sekizinci siyasi istişare turu düzenlenmiş ve bahse konu anlaşmalar da görüşmeler sonrasında imzalanmıştır.[11]

Sonuç olarak her alanda geliştirilen işbirlikleriyle Yeni Delhi, Astana'nın Asya'daki en önemli stratejik ortaklarından biri haline gelmiştir. Taraflar arasında her alanda işbirliğini güçlendirmeye yönelik adımlar atılmaktadır. Mevcut sektörlerde gelişmeler yaşanırken; yeni ortaklıklar da kurulmaktadır. Bu kapsamda Hindistan ve Kazakistan'ın ilerleyen dönemlerde işbirliği noktasında siber güvenlik, askeri-teknik işbirliği ve terörle mücadele konularına odaklanması mümkündür. Bu çerçevede ilişkileri geliştirecek yeni mekanizmaların teşkil edileceği öngörülebilir.

[1] "India's Ties with Kazakhstan are of Mutual Benefit", Times of Oman, <https://timesofoman.com/article/129073-indias-ties-with-kazakhstan-are-of-mutual-benefit>, (Erişim Tarihi: 05.04.2023).

[2] Aynı yer.

[3] "India-Kazakhstan Sign Memorandum of Understanding", GK Today, <https://www.gktoday.in/topic/india-kazakhstan-sign-memorandum-of-understanding/>, (Erişim Tarihi: 05.04.2023).

[4] "Kazakhstan and India Move Toward New Horizons of Cooperation", Astana Times, <https://astanatimes.com/2019/07/kazakhstan-and-india-move-toward-new-horizons-of-cooperation/>, (Erişim Tarihi: 05.04.2023).

[5] "Kazakhstan President Receives External Minister Subrahmanyam Jaishankar of India", Akorda, <https://www.akorda.kz/en/kazakhstan-president-receives-foreign-minister-subrahmanyam-jaishankar-of-india-1291641>, (Erişim Tarihi: 05.04.2023).

[6] "India-Kazakhstan Emerging Ties: A Look Back at 30 Years of Strategic Cooperation", News on Air, <https://newsonair.com/2022/01/24/india-kazakhstan-emerging-ties-a-look-back-at-30-years-of-strategic-cooperation/>, (Erişim Tarihi: 05.04.2023).

[7] "India-Kazakhstan", OEC, <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/ind/partner/kaz>, (Erişim Tarihi: 05.04.2023).

[8] "Kazİnd 2022: India and Kazakhstan Carry Out Joint Military Drill in Meghalaya", Economic Times, <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/kazind-2022-india-kazakhstan-carry-out-joint-military-drill-in-meghalaya/videoshow/96534794.cms>, (Erişim Tarihi: 05.04.2023).

[9] "Kyrgyzstan's Deputy Minister Visits India to Explore Bilateral Tourism Opportunities", TTJ, <https://traveltradejournal.com/kyrgyzstans-deputy-minister-visits-india-to-explore-bilateral-tourism-opportunities/>, (Erişim Tarihi: 05.04.2023).

[10] "Kazakhstan, India Explore Ways to Strengthen Bilateral Cooperation", Astana Times, <https://astanatimes.com/2023/02/kazakhstan-india-explore-ways-to-strengthen-bilateral-cooperation/>, (Erişim Tarihi: 05.04.2023).

[11] Aynı yer.

ANKASAM ANALİZ

Brexit'in İngiliz Ekonomisine Etkisi ve Gelecek Dönemde Birleşik Krallık Dış Politikası

Brexit, uzun yıllardır gündemde olan ve İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden (AB) ayrılışını simgeleyen bir terimdir. İngiltere, Brexit anlaşmasıyla birlikte AB'den ayrılmış ve böylece daha öncesinde de kabul etmekte zorlandığı birçok AB planı, şartı ve programından kendisini geri çekmiştir. İngiltere'nin Birlikten ayrılışının temelinde, taraflar arasındaki temel görüş farklılıklarının yer aldığını söylemek mümkündür.

İngiltere, AB üyeliğine adım attığı 1957 yılından itibaren ilişkilerde genelde farklı fikirlere, kabul edilmeyen şartlara zemin hazırlayan ve ortak politikardan uzak duran bir ülke olarak bilinmiştir. Bu durum, İngiltere'nin, AB'nin sınır ve vize politikasını belirleyen Schengen üyeliği ve AB'nin ortak para birimi haline gelen avronun kullanımının reddedilmesi durumlarıyla daha iyi özetlenebilir. Tüm bunlar, İngiltere'nin "üzerinde

**Mahmut Melih
BOSTANCI**

güneş batmayan imparatorluk" olarak bilinmesi ve bundan dolayı diğer AB ülkeleri ile arasındaki farklılığı vurgulama isteğinden kaynaklanmaktadır. Tüm bu sebepler ise İngiltere'nin 1 Şubat 2020 tarihinde AB'den ayrılmasına neden olmuştur. Bu gelişme, İngiltere'yi sosyal ve ekonomik açıdan oldukça fazla etkilemiştir.

İngiltere bu sürece, Schengen Bölgesi'ne dahil olmamak ve avro yerine sterlin kullanmak gibi farklılıklarla kendini hazırlamıştır. İngiltere'nin, AB'ye ait dış politikalara genellikle uyum sağlayamaması ve ekonomik ve sosyal anlamda daha üstün olduğuna yönelik bir tutum benimsemesi ayrılığı kolaylaştırmıştır. Çeşitli dönemlerde yapılan referandumlarla halkın görüşleri de alınarak benimsenen Brexit ise son referandumda az bir farkla elde edilen ayrılmaya dair sonuçla netleşmiştir. Bu referandumun aşırı sağcı lider James Cameron'un bir dönem daha başbakanlık yapma isteğiyle ortaya çıktığı bilinmektedir. O dönemde, ülke genelinde aşırı sağ görüşe sahip ve Brexit yanlısı tavır takınan kişilerin yeni bir referandum isteği bilinen bir gerçektir. Cameron bir dönem daha başbakanlık yapmak amacıyla seçim kampanyasını bu duruma göre düzenlemiş ve referandum sözü vermiştir. Neticede gerçekleştirilen referandumun sonucu ayrılık yönünde olsa da, Cameron bu sorumluluğu almaktan çekinmiş ve bu görevi Theresa May yönetimine devretmiştir. Brexit ayrılışında ön planda ve istekli olan dönemin Dışişleri Bakanı Boris Johnson ise Theresa May'in durumu ciddiyetle ele alamayışının ardından istifa etmiş ve Muhafazakar Parti liderliği ile birlikte meclis çoğunluğunu elde etmiştir. Bu durum ise Brexit'in onaylanmasıyla sonuçlanmıştır.

Aşırı sağ görüşlülerin zafer olarak nitelendirdiği Brexit'in İngiltere ekonomisine vermiş olduğu zararın Covid-19 ile eş değer olduğu öne sürülmektedir. Gelecek 5 yıl içerisinde İngiltere'nin Covid-19 öncesi ekonomik koşullara dönmesinin mümkün olmadığı ise yetkililer tarafından dile getirilmektedir. Vatandaşların çoğunluğu az bir farkla gerçekleşen bu ayrılıktan şikayetçi görünmeye başlamışlardır. Son yıllarda Brexit'in ve yolsuzluk skandallarının Birleşik Krallık halkının hükümete olan güvenini azalttığı da bilinmektedir. Önceki günlerde yayınlanan bir anket, vatandaşların hükümetten ziyade AB'ye ve Avrupa Parlamentosu'na daha fazla güvendiğini ortaya koymaktadır. Boris Johnson'un seçimlerle engellediği ikinci referandumun ise AB'den ayrılığı getirip getirmeyeceği tartışılan diğer önemli durumlardandır. Buna göre, son gelişmeler ve ekonomik durum İngiltere halkının AB'ye daha çok güvendiğini ve Brexit'ten memnun olmadığını göstermektedir. Bu durum, İngiliz politikacıların gelecek dönemde dış politikasını şekillendireceği bir yöntem olabileceği gibi, İngiltere Başbakanı Rishi Sunak'ın ekonomik oluşumları ve mali politikaları güçlendirme adına yapmış olduğu anlaşmalar ise İngiltere ekonomisini bir nebze olsun toparlayabilecek adımlardır. Tüm bunlara rağmen görülen

zarar oldukça büyük ve ciddidir. AB ile Pazar anlaşmalarının İngiliz ekonomisinin hatırı sayılır bir miktarını oluşturmaktadır. %4 olarak bilinen bu oranın ayrılığa rağmen gerçekleştirilecek önemli bir ekonomi anlaşmasıyla toparlanabileceği bilirse de, AB bu anlaşmaya pek de sıcak bakmamaktadır.

İngiltere'nin bir diğer şansı ise tekrar üyeliğe dayanmaktadır. Bu kapsamda Birleşik Krallık Hükümeti bu duruma da hazırlık yapar gibi gözükmektedir. İngiltere Kralı III. Charles'ın Almanya gezisiyle birlikte, daha önce İngiltere tarihinde birçok kez rastlanılan Kral veya Kraliçe'nin dış politikadaki krizleri çözmek amacıyla çıktığı seyahatlere bir yenisinin eklendiği söylenebilir. Almanya Parlamentosu'nda yapmış olduğu konuşmayla milletvekillerini etkileyen ve yapıcı bir söylemle hareket eden Kral Charles, bu ziyareti olası bir birleşim talebine öncü nitelikte gerçekleştirmiş olabilir. Öte yandan, AB ile önceki günlerde yapılan İskoçya Anlaşması da Birleşik Krallık politikası açısından büyük bir önem arz etmektedir. Söz konusu Anlaşma, Avrupa Parlamentosu seçimlerine kadar İngiltere'nin koltuklarının devredilmeyeceğini söylemektedir. Vatandaşların ekonomik koşullar ile sosyal açıdan AB ülkelerinden çalışma izni almakta zorlanmaları gibi etkenler tekrar birleşme isteğini arttırsa da, AB'nin tutumu bu duruma olumsuz baktıklarını göstermektedir. Kral Charles'ın bu ziyareti ise beklentileri ve düşünceleri tersine çevirebilir. Gelecek dönemde ekonomik açıdan yıpranma riskine karşın İngiltere'nin yeni ekonomik müttefik bulma arayışı ise Asya'ya yönelmesiyle sonuçlanabilir. Bu durum, bir diğer çıkış yolu olarak görülebilir.

Sonuç olarak, İngiltere ayrılık kararıyla oldukça büyük bir risk almıştır. Covid-19 ekonomik yansımalarının üzerine AB ayrılığının yarattığı etki ise gelecek dönemde İngiliz ekonomisini, sterlini ve hükümetleri etkileyebilecek niteliktedir. Bu bağlamda, Kral Charles'ın Avrupa ziyaretleri büyük bir önem taşımaktadır. Brexit'ten geri dönüş olmasa dahi İngiltere ekonomisi anlaşmalarını AB ile yeniden yapılandırabilir ve bu süreci daha az zararlarla atlatabilir. Vatandaşların hükümete güveninin giderek düşmesi, Başbakanlık makamındaki sık görev değişimi gibi unsurlar da ekonomik stabilizasyonu olumsuz etkileyen faktörlerdir. Bu etmenler, yeniden üyelik ihtimalini gündeme getirebilir. Özetle, İngiltere süreçten zarar almadan ya da daha az zararlarla çıkmaya çalışmaktadır. Kamuoyu bu konuda pişman gibi gözükse de gelecek dönemin ne tip anlaşmalar getirebileceği ya da uzun vadede bu durumun İngiltere'nin faydasına olup olmayacağı bilinmemektedir. Güneşin batmadığı imparatorlukta zaman, önemini giderek artırmaktadır.

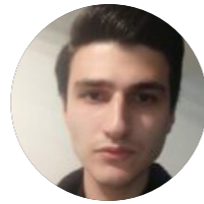

ANKASAM ANALİZ

Bulgaristan Seçimleri: Nasıl Bir Gelecek?

Bulgaristan, ülkede süregelen siyasi istikrarsızlık ve ekonomik problemlerden dolayı Avrupa Birliği'nin (AB) en yoksul ülkesi konumunda olması ve diğer yandan sınırına sadece 200 km mesafedeki Ukrayna'daki savaş gibi endişelerin sonucu olarak 2 Nisan 2023 tarihinde, iki yıldan kısa bir süre içinde beşinci kez parlamento seçimine gitmiştir. Söz konusu "Seçim Şölenleri"nin nedeni, ülke içerisinde var olan yüksek düzeydeki siyasi kutuplaşmanın partilerin istikrarlı bir koalisyon kurmasını ve dolayısıyla ülkeyi yönetecek bir başbakanın seçilmesini engellemesi olarak belirtilmektedir.

Bulgaristan, Soğuk Savaş sonrası süreçte demokratikleşmesinden günümüze kadar ülkedeki ideolojik gruplar arasındaki derin bir bölünmeyle ve siyasi kutuplaşmayla mücadele etmektedir.[1] 2000'li yılların başlarında Bulgaristan, siyasi bölünmeleri geride bırakmış gibi görünse de son yıllarda bu durum değişmektedir. Özellikle eski başbakan ve muhafazakar Bulgaristan'ın Avrupalı Gelişimi İçin Vatandaşlar (GERB) partisinin lideri Boyko Borisov'un adının karıştığı yolsuzluk skandalları nedeniyle siyasi gerilim artmış ve halkın iktidara güveni kırılma noktasına gelmiştir. Bu skandalların yarattığı

Han KARAYEL

kutuplaşmalar sonucunda Bulgaristan'da kalıcı koalisyonlar ve hatta hükümet kurulması bile zorlaşmıştır. Partilerin çoğu, yolsuzluk iddialarında yer alan GERB ve Güçlü Bulgaristan için Demokratlar (DSB) ile işbirliği yapmayı reddetmektedir. Ayrıca başka herhangi bir siyasi oluşumla işbirliği yapmayı reddeden ve Rusya yanlısı yeni radikal sağ düşüncelere sahip olan Revival, son yıllarda güçlenmektedir.[2]

Bulgaristan'da var olan siyasi boşluğu yararına kullanan Cumhurbaşkanı Rumen Radev, geleneksel olarak anayasal ayrıcalıklarının ötesindeki alanlardan biri olan dış politika üzerinde güç elde etmek için Bulgaristan'daki siyasi krizi lehine çevirmiştir. Rusya'ya karşı savaşında Ukrayna'yı destekleyen Bulgaristan'ın en büyük siyasi partilerinin çoğunun aksine Radev, kendi belirlediği platformu Rusya yanlısı amaçlar için kullanmıştır. Seçimlerin ise Radev'in Rus yanlısı dış politikasını değiştiremeyeceği öngörülmektedir. Ancak Bulgaristan, benimsenen dış politikanın çözüm yolunu bulana kadar Radev'in parlamento iradesini engellemeye ve ülkesinin dış politikasını savaşla ilgili Avrupa konsensüsünden uzaklaştırmaya devam edecektir.

Ülkedeki seçimleri dikkatle takip eden isimlerden birisi de Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'dir. Ukrayna işgalinden bu yana Bulgaristan'ın büyük siyasi partileri, Rusya karşıtı bir tavır almış ve NATO müttefiklerinin yanı sıra Ukrayna'ya askeri yardım gönderilmesini desteklemiştir. Cumhurbaşkanı Radev ise bu çabalara karşı çıkmış ve açıkça Rusya yanlısı bir duruş benimsemiştir. Radev'in Rusya hayranlığı, 2016 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde siyaset sahnesine girdiğinde ki Kırım üzerinde bir Rus bayrağının dalgalandığına dair sözleri hafızalarda yer etmiştir.[3]

Bulgaristan, uzun süredir Avrupa'nın en büyük cephane üreticileri arasında yer almakta ve bu özelliğinden ötürü Putin tarafından yakından takip edilmektedir. Seçim öncesi Rusya'ya Radev'le verilen destekle seçime ortaya çıkacak olası tabloda Ukrayna lehine değişimi yaşanması Putin için oldukça kritik olacaktır. Bulgaristan'daki Ukrayna yanlısı milletvekillerini "savaş kışkırtıcısı" olmakla suçlayan Radev ise yakın bir tarihte Bulgaristan'ın Ukrayna'ya mermi tedariki için bir Avrupa siparişini desteklemeyeceğini duyurmuştur.

Anketçiler, seçmen yorgunluğunun ve politikacıların yolsuzlukla mücadele iradesine olan güvensizliğinin düşük katılım ve parçalanmış bir parlamentoya sonuçlanacağını ve bunun da istikrarlı bir hükümet kurmak için bir kez daha çetin bir mücadeleyle karşı karşıya kalacağını düşünmektedir.[4] Ayrıca savaş, enflasyon ve Rusya ile Avrupa yanlısı kamplar arasında büyüyen uçurumun daha fazla Bulgar'ı seçim günü milliyetçi ve Moskova yanlısı partilere oy vermeye sevk edebileceğini düşünülmektedir.

Sonuç olarak, Bulgaristan'daki siyasi krizin 2 Nisan 2023 tarihindeki seçimlerinden sonra da devam etmesi muhtemel görünmektedir. Öne çıkan siyasi kutuplaşmalardan dolayı ekonomik meselelerin ikincil bir sorun haline gelmesiyle bu durum, ülkenin siyasi ve sosyo-ekonomik politikaları önemli ölçüde etkileyecektir. Siyasetteki tıkanmışlığın aşılması veya istikrar için herhangi bir umut vaat etmeyen bu seçimlerle birlikte Bulgaristan'da bir hükümet kurulana kadar ülkenin dış politikasında da tartışma devam edecektir. Öte yandan Putin için önem arz eden seçimlerin sonucu, Radev'in cumhurbaşkanlığı görevinde kaldığı sürece Rusya lehine sonuçlanacak ve olası Ukrayna desteğine engel teşkil edecektir. Bu bağlamda partiler arasındaki karmaşa ve anlaşmazlıkların, Rus yanlısı dış politikayı güçlendirdiği görülmektedir.

[1] "Bulgaria Is Stuck in an Electoral Doom Loop", Foreign Policy (FP), <https://foreignpolicy.com/2023/03/31/bulgaria-election-parliament-president-radev-putin-russia-ukraine-polarization/>, (Erişim Tarihi: 01.04.2023).

[2] "Bulgaria Is Stuck in an Electoral..", a.g.m.

[3] "Bulgaria's Outgoing Foreign Minister Criticises President-elect Over Statements on Crimea", The Sofia Globe, <https://sofiaglobe.com/2016/11/24/bulgarias-outgoing-foreign-minister-criticises-president-elect-over-statements-on-crimea/>, (Erişim Tarihi: 01.04.2023).

[4] "Bulgaria Heads to 5th Election in 2 Years, But 6th May Loom", ABCNEWS, <https://abcnews.go.com/International/wireStory/bulgaria-heads-5th-election-2-years-6th-loom-98266177>, (Erişim Tarihi:01.04.2023).

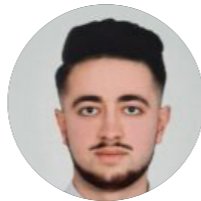

ANKASAM ANALİZ

Çin-Rusya İşbirliğinde Yeni Dönem

Karadağ siyaseti belki de ülke tarihinin en çarpıcı seçimleriyle yüzleşmiştir. 19 Mart 2023 tarihinde ilk turu gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin 2 Nisan 2023 tarihinde ikinci turu yapılmış ve ülke siyasetine uzun zamandır damga vuran bir isim olan Cumhurbaşkanı Milo Đukanović, seçimleri kendisinden yirmi dört yaş küçük olan Jakov Milatović'e karşı kaybetmiştir. 2023 Cumhurbaşkanlığı seçimleri, sadece Karadağ'da değil; bölgede ve Karadağ diasporası nezdinde büyük önem arz etmektedir.[1]

Bilindiği üzere Karadağ, Cumhurbaşkanlığı seçimlerine 2020 yılı parlamento seçimlerinden sonra bir türlü başarıyla devam ettirilemeyen koalisyon hükümetinin gölgesinde gitmiştir. Cumhurbaşkanı Đukanović'in Karadağ Sosyalistleri Demokratik Partisi'nin (DSP) uzun süredir bir düşüş trendinde olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Đukanović'in seçimlerdeki şansı düşük görülmüştür. Buna rağmen Đukanović'in partisi ve kendisi, Karadağ milliyetçiliğini temsil eden, ülkenin bağımsızlığında rol oynayan, ülkeyi NATO üyesi yapan ve Avrupa Birliği (AB) resmi adayı haline getiren başarıları nedeniyle kemik kitlesinde her zaman karşılık bulmuştur.

**Ahmet İlhan
KAPLAN**

Karadağ'da cumhurbaşkanı doğrudan halk tarafından seçilmektedir. 19 Mart 2023 tarihinde seçimlerin ilk turu yapılmış ve Đukanović, oyların %35'ini almıştır. En yakın rakibi "Şimdi Avrupa Hareketi"nin adayı Milatović ise %29 oy almıştır.[2] Hiçbir adayın %50'yi geçememesi üzerine ikinci tura kalan seçimlerin ikinci turu 2 Nisan 2023 tarihinde yapılmıştır. İkinci tura ilişkin seçim sonuçlarına göre Milatović, Đukanović'i büyük bir farkla; %59'a karşı %41'le mağlup etmiştir.[3] Seçim sonuçları, tüm ülkede yeni bir dönemin başladığını ilan etmiş ve ülke siyasetinde 1990'lı yıllardan beri varlık gösteren Đukanović döneminin kapandığını ortaya koymuştur.

İkinci turda oylarını artıran Milatović'e Sırp partilerinden oy gelmiş, Đukanović ise oylarını Boşnak ve Arnavut azınlıklarla artırmıştır. Sırp partilerin ikinci turda Karadağ'da Đukanović dönemini bir an önce bitirmek istemelerini açıkça beyan edip; Milatović'e desteklerini açıklamaları seçim sonuçlarına belirleyici bir etki yapmıştır.

Đukanović, seçim kampanyasını özellikle de Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında ülkesinin maruz kaldığı Sırbistan ve Rusya etkisi üzerinden yürütmüştür. Đukanović, ülkenin yönetimini 2020 senesinde partisinin kaybettiği parlamento seçimleri sonrasında istikrarsız bir hükümetin devraldığını ve ülkenin AB uyum sürecinde gerekli reformları yapmakta zorlandığını ifade etmiştir. [4] Ancak Đukanović'in cumhurbaşkanlığı yetkilerini kullanarak hükümetin önüne bazen engeller çıkardığı da unutulmamalıdır.

Aynı zamanda Đukanović, ülkedeki Sırp Ortodoks Kilisesi'nin dini mahiyetinden çıkarak siyasi bir kurum haline geldiğini ifade etmiş ve kilisenin sahip olduğu mal varlıklarını kamulaştırmak istemiştir.[5] Bunun üzerine ülkede büyük protestolar meydana gelmiştir. 2020 senesinde kurulan yeni hükümetle birlikte Sırp Ortodoks Kilisesi ile Karadağ Hükümeti arasında anlaşmaya varılmıştır. Đukanović ise bu süreci bir taviz olarak nitelendirmiş ve hükümetin milli olmadığını öne sürmüştür.

"Şimdi Avrupa Hareketi" çok genç bir hareket olmakla birlikte 2020 yılındaki seçimlerden sonra hükümetin bir parçası olmuş ve bir önceki yerel seçimlerde başkent Podgoritsa'yı kazanarak büyük bir başarıya imza atmıştır. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde de Ekonomi Bakanı Milatović'i aday göstermiştir. Milatović, öğrenimini Oxford Üniversitesi'nde tamamlamış, genç ve başarılı bir siyasetçi olarak bilinmektedir. Milatović'e yöneltilen suçlamalar, kendisinin cumhurbaşkanı olması halinde ülkenin Sırbistan ve Rusya'nın güdümüne gireceği şeklinde tezahür etmiştir. Seçimi kazandığı belli olduktan sonra zafer kutlamaları için sokaklara inen vatandaşların bazıları tarafından Sırp bay-

rakları ve şarkıları söylenmesi ise bu durumun gerçek olabileceğine işaret etmektedir. Ancak bilinmesi gerekir ki; Milatović, mensubu olduğu hareketin de isminden anlaşılacağı üzere AB yanlısı bir politik duruş sergilemektedir. İlk yurtdışı ziyaretini de Sırbistan Cumhurbaşkanı Aleksandar Vučić'in Belgrad'da davet etmesine davete rağmen Brüksel'e gerçekleştireceğini açıklamıştır.[6] Rusya'nın Ukrayna'yı işgal ettiğini, Sırpların Srebrenitsa'da soykırım yaptıklarını ve ülkesinin Kosova'yı tanıma isteğinden vazgeçmeyeceğini söylemesi de Milatović'in AB'yle uyumlu bir dış politika izleyeceğini göstermektedir.[7] Ülkesinin beş yıl içerisinde AB üyesi olacağını belirten Milatović, reform süreçlerini tıkayan konuların başında gelen yolsuzluklarla mücadele edeceğini de dile getirmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve AB tarafından dost olarak görünen Đukanović tarafından ülkedeki yolsuzluk ve şeffaflık bağlamındaki eksiklikler çoğu zaman halının altına süpürülmüştür. Batı tarafından Milatović'in mesajları olumlu değerlendirilse de Batı, Karadağ'daki yeni siyasi atmosferi bir süre objektif bir şekilde izlemeyi seçecektir, denilebilir.

Öte yandan Đukanović, seçimleri kaybettikten sonra parti genel başkanlığından istifa etmiş olmasına rağmen siyaseti bırakacağını tam olarak duyurmuş değildir. Bu durum, 2023 yılının Haziran ayında gerçekleşecek erken seçimler sonrasında netleşecektir. Parlamento aritmetiğinin de yeni oluşan siyasi atmosfer için belirleyici olacağı düşünüldüğünde, Karadağ siyasetinde hareketli haftaların henüz sona ermediği söylenebilir. Sırp partileri tarafından desteklenip seçilen Milatović ve onun mensubu olduğu siyasi hareketin parlamento seçimlerinden sonra nasıl bir yol izleyeceği ise merak konusudur.

Neticede durum ne olursa olsun cumhurbaşkanlığı seçimleri vesilesiyle Karadağ siyaseti, büyük bir değişim yaşamış ve Đukanović ağır bir yenilgi almıştır. Yaklaşan milletvekilleri seçimi ve sonrasında kurulacak hükümet ise ülke siyasetinin geleceğini daha öngörülebilir hale getirecektir.

[1] Samir Kajosevic, "Montenegro President Courts Minorities to Stave off Election Defeat", Balkan Insight, <https://balkaninsight.com/2023/03/23/montenegro-president-courts-minorities-to-stave-off-election-defeat/>, (Erişim Tarihi: 23.03.2023).

[2] "Dan je odluke za Crnu Goru, prvi rezultati očekuju se oko 21 sat", NI Info, <https://niinfo.hr/regija/dan-je-odluke-za-crnu-goru-prvi-rezultati-ocekuju-se-oko-21-sat/>, (Erişim Tarihi: 02.04.2023).

ANKASAM ANALİZ

Macron'un Pekin Ziyareti: Fransa AUKUS'un Rövanşını mı Alıyor?

5-7 Nisan 2023 tarihlerinde Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un Pekin ziyareti gerçekleşmiştir. Söz konusu ziyaretin tarihi, 24 Şubat 2023 tarihinde Çin Dışişleri Bakanlığı'nın Rusya-Ukrayna Savaşı'nın sona ermesine ilişkin Pekin'in pozisyonunu ve önerilerini içeren bildiri yayınlamasının ardından netleşmiş ve ziyaret, zamanlama itibarıyla 20-22 Mart 2023 tarihlerinde Çin Devlet Başkanı Şi Cinping'in Moskova'yı ziyaret etmesinden ortalama iki hafta sonra gerçekleşmiştir. Dolayısıyla Macron'un Şi'yle olan temaslarındaki temel amacının Çin'in arabuluculuğu vesilesiyle Rusya-Ukrayna

Savaşı'nın sonlandırılması olduğu söylenebilir. Macron'un ziyaretine paralel olarak Şi'nin Kiev ziyaretinin gündeme gelmesi de tesadüf değildir. Bu anlamda Rusya ayağında Çin'in ve Ukrayna boyutunda da Fransa'nın arabuluculuğunun gündeme gelmesi şaşırtıcı olmayacaktır. Bununla birlikte Fransa Cumhurbaşkanı'nın Çin ziyaretinin amacını Ukrayna'daki savaşla sınırlandırmak da eksik bir okuma olacaktır.

Nitekim Macron'un Pekin ziyaretinde Avrupa Birliği (AB) ile Çin arasındaki ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi ve derinleştirilmesi hususu da ele alınmıştır. Kuşkusuz Fransa başta olmak üzere

**Dr. Doğan
BAŞARAN**
ANKASAM
AF-PAK Uzmanı

AB ülkeleri, Çin'e ekonomik anlamda ciddi bir karşılıklı bağımlılık ilişkisi içerisindedir. Dolayısıyla Paris yönetimi, Pekin'le münasebetleri önemsemektedir. Bu da Çin'e karşı Avrupa'yı konsolide etmek isteyen Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) beklentileriyle örtüşmemektedir. Zaten Macron'un 9 Nisan 2023 tarihinde yaptığı açıklamalar da bunu teyit eder mahiyettedir. Zira Macron, söz konusu açıklamasında Avrupa'nın Tayvan Krizi'nin hızlanmasından hiçbir kazanımının olmayacağını ve Avrupalı devletlerin hem Washington'dan hem de Pekin'den bağımsız bir strateji izlemesi gerektiğini; yani kendi çıkarlarını öncelemesi gerektiğini ifade etmiştir.[1]

Bilindiği üzere ABD, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik müdahalesinin ardından büyük ölçüde trans-Atlantik ilişkilerdeki hasarı onarmış ve müşterek tehdit algısı çerçevesinde Avrupalı devletleri Rusya'ya karşı bir araya getirmiştir. Washington yönetimi, benzer bir durumun Asya-Pasifik Bölgesi'nde de vuku bulmasını ve AB'nin Çin'in karşısında konumlanmasını arzulamaktadır. Zira ABD'nin küresel güç mücadelesindeki temel rakibi Çin'dir. Bu yüzden de Çin'i Tayvan üzerinden saldırgan devlet statüsüne sürüklemek isteyen ve bu amaç doğrultusunda Pekin'i provoke eden adımlar atan bir Washington yönetimi vardır. Fakat Macron'un bahse konu olan açıklamaları, özeldir Fransa'nın ve genelde ise Avrupa'nın ABD'nin beklentilerine uygun bir şekilde hareket etmeyeceğine işaret etmektedir.

Esasen Fransa'nın duruşunu da bizzat ABD'nin politikaları şekillendirmektedir. Çünkü Washington yönetimi, Asya-Pasifik'te Çin'i çevrelemeye yönelik bir strateji yürütmektedir. Güney Çin Denizi'ndeki ihtilafları ve Tayvan Sorunu'nu kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya çalışan ABD'nin bölgede ittifaklar aracılığıyla; Asya NATO'ları da denilebilecek bir politika uyguladıkları görülmektedir. Bu anlamda ABD'nin iki temel ittifaktan yararlanmaya çalıştığı söylenebilir. Bunlar, QUAD ve AUKUS'tur. Fransa ise AUKUS'un kendisine yapılan bir ihanet olduğu kanaatindedir.

Hatırlanacağı gibi 2021 yılının Eylül ayında Canberra yönetimi, ABD ve İngiltere'yle bir araya gelerek AUKUS Paketi'ni imzalamıştır. Bu anlaşma, Avustralya'nın nükleer denizaltılar elde etmesini öngörürken; Canberra, Paris yönetimiyle imzaladığı denizaltı anlaşmasından çekilmiştir.[2] Bu süreçte dönemin Fransa Dışişleri Bakanı Jean-Yves Le Drian'ın yaptığı "Sırtımızdan bıçaklandık." şeklindeki açıklama ise dikkat çekmiştir.[3]

Bu noktada Fransa'nın denizası 11 milyon km2 Münhasır Ekonomik Bölge'sinin (MEB) 9 milyon km2'sini oluşturan yedi denizası bölgesinin Asya-Pasifik'te yer aldığını hatırlatmak gerekmektedir. Bölgede 1.6 milyon Fransız vatandaşı yaşamakta ve 7.000 Fransız askeri personeli görev yapmaktadır.[4] Bu anlamda Paris yöneti-

mi, jeopolitik düzeyde etkin olmak istediği bir bölgede bizzat ABD tarafından dışlanmış gözükmektedir. Dolayısıyla Macron'un 5-7 Mart 2023 tarihli Pekin ziyaretinin Fransa'nın bölgedeki yeni bir ittifak arayışı olarak yorumlanması da mümkündür.

Nitekim Avrupa, her ne kadar Rusya-Ukrayna Savaşı sebebiyle konjonktürel olarak ABD eksenine kaymış gözükse de kutuplu dünyada bir güç merkezi olarak konumlanma arzusu içerisindedir. Bu anlamda Fransa, AB'nin siyasi liderliğini üstlenme çabasıdadır. Özellikle de Angela Merkel sonrası Almanya'nın içinde bulunduğu durum itibarıyla Macron'un bu yönde bir arzusunun bulunduğunu ifade etmek mümkündür. Dolayısıyla Macron'un Çin ziyareti ve bu bağlamda Tayvan konusunda verdiği mesaj, Fransa'nın Asya-Pasifik'te ABD'nin istekleri doğrultusunda hareket etmeyeceği şeklinde yorumlanabilir. Bunu AUKUS'un rövanşını olarak nitelendirmek de mümkündür.

Sonuç olarak ABD, Asya-Pasifik Bölgesi'nde Çin'i sınırlandırmak için çeşitli ittifaklara yönelmişse de bu esnada Fransa'yı dışlayan bir tutum sergilemesi, Washington'un Pekin karşısında Avrupa'yı konsolide etme gayesinde başarıya ulaşmasını zorlaştırmıştır. Zira Macron'un Pekin ziyareti, ABD'ye "Seninle değilim." mesajının iletilmesi şeklinde okunabilir. Buna Kıta Avrupası'nın çok kutuplu dünyada bir kutup olarak konumlanma gayesi dahil edildiğinde ise Washington yönetiminin küresel güç mücadelesindeki temel rakibi olan Çin'e karşı Avrupa'nın desteğini alamayacağı öne sürülebilir.

[1] "Macron: Europe Should not follow US or Chinese Policy over Taiwan", Reuters, <https://www.reuters.com/world/macron-says-europe-should-not-follow-us-or-chinese-policy-over-taiwan-2023-04-09/>, (Erişim Tarihi: 10.04.2023).

[2] "AUKUS: Fransa, ABD'den Sonra Avustralya Büyükelçisini De 'İlişkiler Yeniden Tanımlanacak' Diyerek Geri Gönderiyor", BBC Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58826799>, (Erişim Tarihi: 10.04.2023).

[3] "Batı Blokunda Denizaltı Krizi: Fransa, Washington ve Canberra Büyükelçilerini Geri Çağırıyor", Euronews, <https://tr.euronews.com/2021/09/17/bat-blokunda-denizalt-krizi-fransa-washington-ve-canberra-buyukelcilerini-geri-cag-rd>, (Erişim Tarihi: 10.04.2023).

[4] Mustafa Cem Koyuncu, "Fransa'nın Hint-Pasifik'teki Etkisini Arttırma Çabaları", ANKASAM, <https://www.ankasam.org/fransa-nin-hint-pasifikteki-etkisini-arttirma-cabaları/>, (Erişim Tarihi: 10.04.2023).

BASINDA ANKASAM

28 Nisan 2023

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Asya-Pasifik Uzmanı Mustafa Cem Koyuncu'nun "Çin, Rusya-Ukrayna krizinin yeni arabulucu aktörü mü oluyor?" başlıklı değerlendirmesine Sputnik Türkiye'de yer verildi.

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ CİLT VI , SAYI II

BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Bölgesel Araştırmalar Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ANKASAM BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ CİLT VI , SAYI II

